

Psykolog tidningen

Från Enköping till krigets Mali

Möt LOVE MANGS, Försvarsmaktens
förste psykolog i FN-tjänst:

*"Utmaningen är att få
organisationen att använda mig
som resurs då gruppens funktion
är central för överlevnaden"*

AKTUELLT

- Visionär stämning
på hbtq-nätverksträff
- Saco-förbund kräver kortare
handläggning av legitimationen
- Specialistutbildning nu även
för icke medlemmar

FORSKNING:

*Minskad diskriminering
genom ökad hbtq-kompetens
hos psykoterapeuter*

Undersökning om psykologers arbetsmiljö:
TRE AV TIO upplever försämrat
närminne och förvirring

Söker du kunskap om våld?

Nationellt centrum för kvinnofrids kunskapsbank är en webbplats för dig som söker kunskap om mäns våld mot kvinnor; hedersrelaterat våld och förtryck och våld i samkönade relationer. I NCK:s kunskapsbank hittar du forskare och aktuella forskningsprojekt, ämnesguider, litteraturtips samt publikationer från NCK och flera andra myndigheter.

www.nck.uu.se/kunskapsbanken

NCK NATIONELLT CENTRUM
FÖR KVINNOFRID

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet arbetar på regeringens uppdrag med att höja kunskapen på nationell nivå om mäns våld mot kvinnor; hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. NCK driver den nationella stödtelefonen Kvinnofridslinjen 020-50 50 50.

Stödtelefon för dig som har upplevt hot,
våld eller sexuella övergrepp.

Ring 020-50 50 50.

Öppen dygnet runt. Du kan vara anonym. Vi har tystnadsplikt.
Vill du veta mer? Besök www.kvinnofridslinjen.se

 020-50 50 50
Kvinnofridslinjen

Kvinnofridslinjen drivs av Nationellt centrum för kvinnofrid på uppdrag av regeringen

Ulrika Edwinston

Hanna Li Kusterer

Maya Kerosuo

AKTUELLT

- 5 Psykologin bakom flygsäkerhet
- 6 Saco-förbund kräver kortare handläggningstider

REPORTAGE

- 8 Möt Love Mangs, Försvarsmaktens förste psykolog i FN-tjänst

AKTUELLT

- 13 Ny på jobbet: förbunds- direktör Ulrika Edwinston

- 14 Visionär stämning på hbtq-möte

- 15 Rapport från PS15
- 16 Om psykologers arbetsmiljö
- 18 Kvinnliga egenskaper hos chefer skattas högt

FACKLIGT

- 20 Nytt från FS

MEDLEMSSIDOR

- 21 Ledaren Av Ulrika Edwinston

- 23 Fråga Ombudsmannen

FORSKNING

- 24 Minskad diskriminering genom ökad hbtq-kompetens hos psykoterapeuter Av Maya Kerosuo

RECENSIONER & BOKTIPS

- 31 Om fibromyalgi och traumans betydelse

Redaktören har ordet

Förste psykologen i svensk FN-tjänst

Vår ambition är att spegla psykologins olika fält – psykologer återfinns ju inom så många olika områden, inte bara inom vården. I det här numret har vi ett ovanligt reportage: vi har träffat **Love Mangs, den förste psykologen i svensk FN-tjänst** i Mali i Västafrika.

– Utmaningen i Mali ligger framför allt i att vänja den militära organisationen vid att använda psykologen som en resurs för att främja förbandsanda, vidmakthålla psykiskt stridsvärde och förebygga ohälsa, säger Love Mangs.

Som försvarsanställd ska Love Mangs hjälpa soldater på samma sätt som han gör på Försvarshälsan i Enköping och fungera som krisstöd för enskilda soldater i deras utsatta arbetssituation.

Arbetsmiljö är en fråga som engagerar även här hemma, det är många psykologer som vittnar om stress, oro och sömnproblem. Nu finns

de första resultaten från Psykologförbundets arbetsmiljöenkät som visar att tre av tio psykologer har stressrelaterade besvär.

Mer läsning: I en forskningsöversikt skriver **Maya Kerosuo, hbtq-inriktad psykolog** och psykoterapeut, om hur ökad kompetens minskar diskrimineringen av hbtq-personer. Vi har intervjuat **Ulrika Edwinston, ny förbunds- direktör**, som berättar om hur hon ser på sitt nya jobb. Möt även **Hanna Li Kusterer** vars avhandling i psykologi tar upp synen på kvinnor och män som chefer. Och så har vi **rapport från PS15**.

Glöm inte heller att gå in på vår webb – där hittar du nyheter, recensioner, forskningsartiklar och annonser om lediga psykologjobb, utbildningar och forskningsanslag att söka.

Carin Waldenström

REDAKTIONEN:

Chefredaktör och ansvarig utgivare:
Carin Waldenström
08-567 06 453
carin.waldenstrom@psykologtidningen.se

Reporter, redaktör och stf ansvarig utgivare:
Kajsa Heinemann
08-567 06 452
mobil 0709-67 64 78
kajsa.heinemann@psykologtidningen.se

Reporter och redaktör:
Peter Örn
08-567 06 451
mobil 0703-09 10 42
peter.orn@psykologtidningen.se

Besöksadress:
Vasagatan 48, Stockholm

REDAKTIONSRADET:

Gerhard Andersson, professor i klinisk psykologi vid Linköpings universitet och KI.
Hans Andersson, neuropsykolog, ordf i SNPF.
Jenny Klefbom, psykolog och författare.
Jonas Ramnerö, psykolog och studierektor Sthlms univ.
Anneli von Cederwald, studeranderepresentant.

Formgivning: Marianne Tan Korrektur: Omslagsfoto: marianne@tanproduktion.se Mats Wirstrom Ulrica Zwenger

Peter Örn, Carin Waldenström och Kajsa Heinemann

Vi på redaktionen är nyfikna på vad ni tycker om *Psykologtidningen*! Vad är bra? Dåligt? Vad kan bli bättre? Vi välkomnar alla synpunkter!

Skriv till oss: redaktionen@psykologtidningen.se

Läs oss på: www.psykologtidningen.se

Vi finns också på: facebook.com/psykologtidningen.se

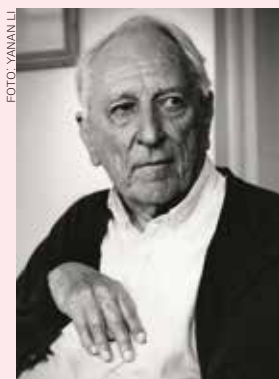

Till minne av Tomas Tranströmer

Författaren, nobelpristagaren, psykologen och hedersmedlemmen i Sveriges Psykologförbund Tomas Tranströmer avled den 26 mars, vid 83 års ålder. År 2011 fick Tomas Tranströmer Nobelpriset i litteratur.

Tomas Tranströmer var fram till det att han drabbades av en stroke 1990 verksam som psykolog vid Arbetsmarknadsinstitutet, Ami, i Västerås. År 2004 utsågs han till hedersmedlem i Psykologförbundet.

Psykologyrket har ofta funnits med i Tomas Tranströmers författarskap. I

Tomas Tranströmer 1931-2015

diktsamlingen *Klanger och spår* (1966) skildrar han i flera dikter tiden som psykolog på ungdomsanstalten Rox-

tuna där Tomas Tranströmer arbetade i sex år. Men den dikt som mest handlar om hans psykologliv är *Galleriet* (ur diktsamlingen *Sanningsbarriären*, 1978). Det förklarade Tomas Tranströmer för *Psykologtidningen* 2011 då tidningen uppmärksammade hans Nobelpris.

Psykologförbundets nuvarande ordförande Anders Wahlberg har ett speciellt minne förknippat med Tomas Tranströmer, som vittnar om hans stora betydelse internationellt sett.

– Vid en internationell kongress i Kapstaden 2012,

med över 10 000 deltagande psykologer, bad arrangören särskilt om att det skulle läsas en dikt av Tomas Tranströmer. Att få höra honom själv i en inspelning läsa *Romanska bågar* inför hela församlingen, tätt följt av ett tal av Desmond Tutu, gav mig en ökad förståelse för Tomas Tranströmers storhet, säger Anders Wahlberg.

Läs även på Psykologtidningen.se
Dikter präglade av psykologyrket (PT nr 4/2011), Vi gratulerar Tomas Tranströmer nobelpristagare i litteratur 2011 (PT nr 9/2011), Tranströmer och Nobelpriset – Arbete som gett frukt och mening (PT nr 10/2011).

Vi minns

Ur *Psykolognytt* nr 6/1964:

På Psykologförbundets första kongress...

Sveriges
Psykologförbund
1955-2015

... som arrangerades 30-31 maj 1964 på Hotell Flamingo i Solna, diskuterades bland annat praktikutbildningen.

Med i den panelen fanns fr v: arbetspsykolog Hans Ardelius, universitetslektor Per-Anders Westrin, kliniker Eric Österberg och skolpsykolog Barbro Wiking.

I nr 4/5:

Läs bland annat om urvalsmetoder vid rekrytering av chefer till polisen.

Vad vill du att vi ska ta upp i *Psykologtidningen*?
Tipsa oss gärna!

Psykolog tidningen

Utgives av Sveriges Psykologförbund.

Postadress: Box 3287,
103 65 Stockholm
e-post: redaktionen@psykologtidningen.se
www.psykologtidningen.se
ISSN 0280-9702.

Annonser: Newsfactory
Eftertextannonser & material:
Madeleine Nordberg,
08-505 738 15
madeleine.nordberg@newsfactory.se

Textannonser: Simon Knudsen,
08-587 86 538
simon.knudsen@newsfactory.se

Prenumerationer och adressändringar:
Vasabyrå
Tel 08-567 06 430
msc@vasabyran.se
Pris: 600 kr inkl moms helår,
10 nr, 2014.
Utrikes 700 kr.
Lösnummer 60 kr
Plusgiro: 29 77 01-5
Bankgiro: 5675-9202

Psykologtidningen på nätet:
All redaktionell text
lagras elektroniskt för att

kunna publiceras också på internet. Författare som inte accepterar detta måste meddela förbehåll. I princip publicerar vi inte artiklar med sådana förbehåll.

TS-kontrollerad upplaga
10 800 ex 2013.

Medlem av

Tryck:
Exaktaprinting,
Malmö

RÄTTELSE:

Den utlovade essän om mindfulness av Gerhard Andersson kommer i stället att kunna läsas i vårt dubbelnummer (nr 4/5) som utkommer i slutet av maj.

PRESSTOPP FÖR NOTISER

	4-5	6	7	8	9-10
Utgivningsdag	29/5	28/8	2/10	6/11	11/12
Manusstopp för psykolog- och yrkesföreningar	13/5	13/8	17/9	22/10	26/11

FOTO: ULRICA ZWENGER

Kristina Pollack

”Luftfartsmyndigheterna och bolagen borde ta större ansvar”

3 frågor till Kristina Pollack, auktoriserad flygpsykolog, tidigare ordförande i European Association for Aviation Psychology och med mångårig erfarenhet av psykologiska lämplighetsprövningar, utbildning och säkerhetsarbete inom området human factor, samt som human factor-utredare vid Statens Haverikommission.

Tisdagen den 24 mars kraschade ett passagerarplan från lågprisbolaget Germanwings i franska alperna. Samtliga ombord, 150 personer, omkom. I efterhand har det framkommit att kraschen förmodligen var ett så kallat utvidgat självmord, begånget av andrepiloten som hade en sjukdomshistoria med psykisk ohälsa och psykiatrisk vård.

1 Med din erfarenhet av internationellt flygsäkerhetsarbete, hur reagerade du på uppgifterna om orsaken till flygplanskraschen?

– Utifrån det jag tagit del av från media är min generella reaktion att redan det faktum att han var borta från utbildningen under lång tid på grund av psykisk ohälsa borde hissat en röd flagga och stoppat honom från att senare arbeta som trafikpilot. Tidigare rekryterades trafikpiloter främst från det militära och de var betydligt mer psykologiskt granskade än de piloter som utbildar sig inom det civila. Inom det militära är kraven på psykisk stabili-

tet, och en personlighet som inte minst präglas av stor självinsikt och en egen bedömningsförmåga när man inte bör framföra ett flygplan, mycket stora.

2 Borde flygbolagen införa återkommande psykologiska undersökningar av sina piloter, ungefär som det redan gäller med medicinska årskontroller?

– Jag är tveksam till ett sådant system. Det är bättre att ha ordentliga psykologiska undersökningar och urval inför pilotutbildning och anställning, sådana som utförs av auktoriserade flygpsykologer och som innefattar mycket mer än bara några test. Det handlar ju i stort utsträckning om vilken personlighet man har, hur man agerar vid en kris och vad man klarar av i en pressad situation.

3 Hur har teknikutvecklingen i kombination med ökad stress och krav på effektivitet påverkat flygsäkerheten?

– Av alla incidenter beror 70-75 procent på icke tekniska fel. Jag tror den tekniska utvecklingen inneburit en

känsla av att flygplanen ”flyger själva” och att piloten mest ska övervaka systemet. Det kan leda till en underskattning av pilotrollen, en falsk känsla av trygghet, och vad som krävs av dig vid en krissituation. Jag tror exempelvis inte många av dagens unga piloter skulle klara den nödlandning i Hudsonfloden i New York 2009, som gjordes av en äldre pilot.

– De små lågprisbolagen anställer ofta yngre och mer orutinerade piloter, och när jag träffar piloter som berättar om olika fysiska krämpor så är det ofta relaterat till en psykologisk press i arbetet och de är i regel anställda vid mindre flygbolag. Både luftfartsmyndigheterna och bolagen borde ta ett större ansvar för att kraven vid anställning ska vara lika höga vid ett litet flygbolag som ett stort. ●

PETER ÖRN

■ I *Psykologtidningen* nr 4/5 2015 kommer en längre intervju med Kristina Pollack, som även är ledamot i Psykologförbundets förbundsstyrelse, om hur psykologer och psykologisk kompetens används inom riskområden så som kärnkraftsindustrin och trafikflyget.

FS BESLUT:

Psykologidagarna återupptas 2017

Psykologförbundets styrelse har beslutat att återuppta Psykologidagarna, som ska arrangeras regelbundet och vara en mötesplats för alla psykologer.

– Det ska bli så roligt, vi har saknat en mötesplats för alla psykologer, för kompetensutveckling och inspiration! Vi har ju verkligen goda erfarenheter och kunskaper i vårt förbund när det gäller att arrangera konferenser, säger Kerstin Twedmark, 1:e vice ordförande i Psykologförbundet.

Psykologidagarna ska vara till för alla

psykologer oavsett verksamhetsområde eller specialisering. De ska också vara ett sätt för medlemmar att vidmakthålla sin specialistbehörighet. En styrgrupp kommer att sättas samman med deltagare från kansliet och förbundsstyrelsen som ska planera genomförandet. En av förutsättningarna är att Psykologidagarna bär sina egna kostnader.

Yrkesföreningarna får en viktig roll i planeringen.

– Vi är glada över att kunna samarbeta med Yrkesföreningarna, som ju är spjut-

spetsar mot de verksamheter där psykologer arbetar och vi behöver få svar på frågor om vilka kompetensbehov som finns bland medlemmarna, säger Kerstin Twedmark.

Psykologförbundet och IHPU har tidigare arrangerat Psykologidagarna, senast 2008. Planen är att Psykologidagarna kommer att arrangeras våren 2017. ●

CARIN WALDENSTRÖM

■ Läs längre version på: www.psykologtidningen.se

Saco-förbund kräver kortare handläggningstider

Socialstyrelsens handläggningstider för att utfärda legitimationer och andra behörighetsbevis för utlandsutbildad hälso- och sjukvårdspersonal är allt för långa, skriver fackförbunden inom Saco Hälso- och sjukvård i ett gemensamt brev till Socialstyrelsen.

Saco-förbunden, däribland Psykologförbundet, ifrågasätter i det gemensamma brevet bland annat om Socialstyrelsen lever upp till förvaltningsla-

so- och sjukvårdspersonal utbildad utanför EU/EES. Men effekten riskerar att bli otillräcklig, skriver Saco-förbunden, om inte de långa handläggningstiderna för bedömningar av utbildningar kortas.

I brevet, som även sänts för kännedom till Utbildnings-, Arbetsmark-

KBT för barn med ångest ger positiv långtidseffekt

Barn med ångest som svarar positivt på KBT-behandling har mer sällan självmordstankar 7 till 19 år efter behandlingen, jämfört med motsvarande barn som inte svarar positivt på behandlingen. Denna långtidseffekt av KBT presenteras i en ny studie från Perelman School of Medicine, University of Pennsylvania i USA.

Det finns sedan tidigare omfattande stöd för att ångestproblematik hos barn kan kopplas till ökat självmordsbeteende som vuxen. Nu har forskare för första gången kunnat peka på långtidseffekten av en framgångsrik KBT-behandling till dessa barn.

66 barn behandlades för ångest, särskilt separationsångest, social eller generaliserad ångest. De ingick i en randomiserad kontrollerad studie med manualbaserad KBT-behandling utformad för barn med ångest. 40 av barnen svarade positivt på behandlingen, det vill säga ångesten var inte längre kliniskt signifikant efter 16 veckors behandling.

Samtliga bland dem som 7 till 19 år efter behandlingen uppgav självmordstankar någon gång de senaste 12 månaderna eller senaste två veckorna fanns bland dem som inte svarat positivt på KBT som barn. Nio av dessa hade planerat att ta sitt eget liv minst en gång under sin livstid, sex hade gjort ett eller flera suicidförsök. Den vanligaste åldern för suicidförsök var omkring 21 år.

Forskarna bakom studien pekar dels på KBT:s positiva långtidseffekter hos barn, men också på betydelsen av att barn erbjuds evidensbaserad behandling vid ångestproblematik.

Studien är publicerad i *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 2015, 54; 175-9. ●

Anders Wahlberg

"Eftersom flera Saco-förbund upplever samma problem är det klokt att gå ut tillsammans"

gens krav på handläggning av ärenden rörande enskild. Handläggningstiderna är i dag 8-10 månader enbart för att få sitt utbildnings- och behörighetsbevis granskat, vilket är det första steget i hela processen. Den grupp som drabbas hårdast är hälso- och sjukvårdspersonal utbildad utanför EU/EES. Psykologförbundets ordförande Anders Wahlberg:

– Eftersom flera Saco-förbund upplever samma problem är det klokt att gå ut tillsammans. Förbund med mer än 200 000 medlemmar bör påverka mer än ett förbund med 11 000 medlemmar.

Regeringen har aviserat flera satsningar på validering av nyanländas utbildning, varav Socialstyrelsen tillförts 8,6 miljoner extra för att täcka kostnaden för kunskapsprov och kurser för häl-

nads- och Socialdepartementet, uppmanar fackförbunden Socialstyrelsen att begära utökade medel från regeringen, om Socialstyrelsen uppfattar att den nuvarande situationen inte kan lösas inom ramen för de medel som anslagits.

– I första hand hoppas vi få till kortare handläggningstider, men i förlängningen utredningar utifrån kompetensmål och kompletteringsmöjligheter, säger Anders Wahlberg. ●

PETER ÖRN

■ Läs även om svårigheten att få svensk legitimation i *Psykologtidningen* nr 10/2014, finns i textarkivet på: www.psykologtidningen.se

”Viktigt för oss studenter att få en anknytning till arbetslivet”

3 frågor till Magnus Rosén projektledare för Psykologidagen, som är en arbetsmarknadsmässa för psykologstudenter, arbetsgivare och andra yrkesverksamma.

1 Varför arrangerar ni Psykologidagen?

– För att det är viktigt att vi studenter ska få en anknytning till arbetslivet som vi annars inte får i utbildningen. Vi har förvisso praktik, men den är förlagd till termin 6 och innan dess har vi en väldigt smal bild av hur verkligheten ser ut. Praktiken är dessutom förlagd till en och samma arbetsplats.

– Jag skulle gärna se att vi psykologstuderande hade ett upplägg som liknar mer det som läkarstuderande har, där de efter varje kurs har praktik på sjukhus och får jobba inom alla kliniska områden. Genom Psykologidagen tar vi arbetslivet till oss för att få en känsla av vad det handlar om att jobba inom olika områden samt knyta kontakter inför kommande karriär.

– Psykologidagen riktar sig även till allmänheten. Trenden att psykologi letar sig ut i samhället tror jag kommer att hålla i sig och jag tror att vi med vår kunskap om hur vi människor fungerar kan göra samhället bättre.

2 Berätta om programmet!

– Vi bjuder in föreläsare som bredar utbildningen och som har int-

Magnus Rosén

ressanta teman som är relaterat till psykologi men inte skulle hamna på kursplanen. Schemat är fullspäckt med sex föreläsare, två workshops, otaliga arbetsgivare som ställer ut med monstrar och vi kommer även att anordna aktiviteter och tävlingar.

3 Vad ska en absolut inte missa?

– Självklart ligger fokus på dagen och det bör en naturligtvis inte missa. Men jag tycker verkligen att en inte bör missa kvällens sittning, tre-rätters-middag med underhållning och sedan öppnar vi för klubb. Vi kommer att avsluta dagen med en riktigt härlig fest där vi kan mingla med alla deltagare från dagen och utbyta tankar och idéer. ●

KAJSA HEINEMANN

Psykologidagen 9 maj

- Psykologidagen, som startades 2009 av psykologstuderande i Uppsala, arrangeras i år den 9 maj i Blåsenhus, Uppsala.
- För program och mer info: www.psykologidagen.com

Ny struktur för arbete med suicidprevention

Med en tydligare struktur för kunskapsutbytet och samordningsansvaret på både nationell och regional nivå ska det självmordspreventiva arbetet förbättras. Det föreslår Folkhälsomyndigheten i ett förslag som nu överlämnats till regeringen.

I förslaget finns bildandet av en nationell samverkansgrupp och en intressegrupp med bland annat representanter från det civila samhället, och Folkhälsomyndigheten får ett ansvar för att koor-

dinera och följa upp arbetet. Lokalt kan suicidprevention integreras i redan pågående verksamheter i kommuner och andra organisationer och där det inte redan finns kan en speciell samordningsfunktion inrättas.

Hur kunskapsutbyte och samverkan ska se ut i praktiken är upp till lokala aktörer att utforma. På nationell nivå ska Folkhälsomyndigheten ha ansvar för samordning av det kunskapsstödjande arbetet, enligt förslaget. ●

Bipolära barn får andra hälsoproblem som vuxna

Barn med bipolär sjukdom utvecklar inte sjukdomen oftare som vuxna än andra, men drabbas däremot i högre utsträckning av andra hälsoproblem så som depression, ångest och kroppslig sjukdom. Det visar en ny doktorsavhandling från Uppsala universitet.

Bland ungdomar med antingen depression eller hypomanispektrum finns dock en ökad risk för att utveckla bipolär sjukdom som vuxen, om de i ungdomsåren även hade beteendeproblem eller en familjehistoria av bipolär sjukdom.

I doktoranden Aivar Päärens studie

ingår en 15-årsuppföljning av ungdomar i åldern 16-17 år som screenades för depression åren 1991-1993. Cirka 300 (varav 80 procent flickor) med positiv screening och lika många med negativ screening intervjuades även kring psykisk ohälsa. Åren 2006-2009 genomfördes uppföljningen, då deltagarna åter intervjuades angående psykiatriska diagnoser, personlighet och social situation. Även 64 av 90 deltagarna med hypomanispektrumtillstånd i tonåren deltog i uppföljningen.

Majoriteten av de 64 deltagarna med hypomanispektrumtillstånd rapporterade depressionsepisoder som vuxen, och 6 personer uppfyllde kriterierna för bipolär sjukdom. De hade även en hög förekomst av generaliserad ångest, paniksyndrom, tvångssyndrom och personlighetsstörningar i vuxen ålder. Kvinnor med depression i tonåren hade som vuxna en högre konsumtion av läkemedel, visade data från Socialstyrelsens register. Motsvarande kurva fanns inte bland män med depression under tonåren.

Titeln på avhandlingen är *Long-Term Health Outcome of Adolescent Mood Disorders: Focus on Bipolar Disorder*. ●

Från Enköping till krigets Mali

- förste psykologen i svensk FN-tjänst

– Det egna känslolivet förflackas på något sätt och det tar tid att bli sig själv igen när man återvänt till Sverige. Det säger Love Mangs, den förste psykolog som ingår i en svensk FN-insats. Livet i Enköping har bytts ut mot en tillvaro i Mali i Västafrika, ett land terroriserat av jihadisterna och andra rebellgrupper.

TEXT: PETER ÖRN FOTO: ULRICA ZWENGER OCH LOVE MANGS

Han väljer räk- och dillgratinerad torsk med kokt potatis, med kommentaren "nu försöker jag äta så mycket fisk som möjligt". Det är bara några dagar sedan psykologen Love Mangs återvände till Sverige från ett 40-gradigt varmt ökenlandskap i norra Mali, och torftiga plastinpackade *rations* i sju fixa menyer som serveras vecka efter vecka på den svenska FN-förläggningen Camp Nobel.

Vi träffas på en lunchrestaurang i Love Mangs hemstad Enköping. Han hoppas få stanna kvar hos sin familj, frun Eva och de vuxna barnen Sebastian och Trazy, i åtminstone ett par veckor innan det är dags att återvända till Mali. Tidpunkten för återresan är

fortfarande lite oklar, liksom om det nu kanske kommer att handla om en längre tidsperiod i Mali än den förra på sex veckor.

Ledigheten i Sverige bryts ofta av telefonsamtal från kolleger. Han har nämligen en unik erfarenhet: Love Mangs är den förste psykolog som den svenska försvarsmakten placerat utomlands vid en svensk FN-insats. Nu ingår han i den 25 man starka sjukvårdsplutonen på Camp Nobel.

– När man anställs inom Försvarsmakten måste man skriva på att man är beredd att ta utlandstjänster. Vi är fem psykologer i regionen, och jag är den ende som gjort värnplikten och därför har minst militärt utbildningsbehov.

– Så när förhandsordern kom 2014

om att vi ska bemanna en FN-insats i Mali, och region Mälardalen ska bidra med en psykolog och en sjukgymnast, fick jag frågan, berättar han.

Försvarshälsan är den svenska försvarsmaktens egen företagshälsövern. När den inrättades 2011 sökte Love

Mangs en av de 17 psykologtjänster som kom att tillsättas. Han hade nyligen fått sin legitimation och genomfört sin PTP på en arbetsförmedling, och med den löneutveckling och variation i arbetet som den erbjöd var steget lätt till att söka något annat, kände han. Försvarsmakten erbjöd bättre villkor. Och bara

några få år senare har Love Mangs nu placerats utomlands vid en svensk FN-insats, i något som kan liknas vid en utlokaliserad företagshälsovård.

– När jag arbetar i Enköping ser var vi 1 500 anställda, vi har en bra känsla för hur situationen ser ut i stort och det finns en kontinuitet i arbetet. I Mali

handlar det om totalt cirka 250 personer och vi har naturligtvis inte samma kontroll över den situation vi befinner oss i. Det krävs också en balansgång för att inte bli för mycket kompisar med de andra så att det riskerar att gå ut över objektivitet och integritet.

Love Mangs placering i norra Mali, ►

Hunden Musse, en stund i musikstudio och promenader i skogen ger Love Mangs återhämtning under den korta hemnavistelsen innan återresan till Mali.

➤ en bit utanför staden Timbuktu, avslutas i maj och efter midsommar ska en ny psykolog stationeras på Camp Nobel. Situationen i området just nu är ganska lugn, berättar han. Den bild av läget som exempelvis den i Sverige nu mycket populära filmen Timbuktu ger, med radikala jihadisterna som med hot och våld gör vardagstillvaron svår för lokalbefolkningen, stämmer inte speciellt bra med den situation som just nu råder, menar han.

– Så var det för kanske omkring två år sedan. I dag ser det något annorlunda ut. Men det är klart att en sådan bild skapar oro bland anhöriga hemma i

Sverige. För att inte bidra till någon onödig oro hos mina egna anhöriga försöker jag ge en så adekvat bild som möjligt av situationen, jag berättar om vardagliga saker på campen utan att röja information som kan vara känslig så som hur vi rör oss och planerar att röra oss i miljön, säger Love Mangs, och fortsätter:

– Under 2014 var det ett 30-tal FN-soldater i norra Mali som dödades och det våld som förekommit den senaste tiden har varit några mil bort från vår förläggning. Vi har inte varit i farozonen. Men ska man exempelvis åka in till Timbuktu måste det ske med full skyddsutrustning och med beväpning.

Som psykolog misstänker Love Mangs att han kommer att få mer att göra än de övriga i sjukvårdsplutonen, även om det kan ta lite tid att få en naturlig plats som "icke vitrock" bland sköterskor, kirurger och annan sjukvårdspersonal.

– **Det gäller generellt** i företagshälsovården, psykologrollen befinner sig ju ofta någonstans mellan sjukvård och HR. Utmaningen i Mali ligger framför allt i att vänja den militära organisationen att använda psykologen som en resurs för att främja förbandsanda, vidmakthålla psykiskt stridsvärde och

”Att arbeta med gruppen är också ett förebyggande arbete i händelse av att något händer”

De anställda har få och korta kontakter med anhöriga i Sverige (t.v.). Några ur sjukvårdsplutonen, som leds av en utbildad löjtnant medan psykologer och läkare har graden kapten (t.h.). Foto: Love Mangs

”Svårigheten att knyta an till det som sker hemma tar naturligtvis på en relation. Det känns så långt bort”

förebygga ohälsa, säger Love Mangs.

– En annan skillnad jämfört med i Sverige är att jag måste bygga förtroendet inom en betydligt kortare tidsperiod. En erfarenhet jag redan fått är att psykologer vid framtida insatser tidigt bör ges en taltid på kanske 30 minuter då psykologen beskriver för förbandet vilka tjänster han eller hon erbjuder, hur man ser på sitt eget uppdrag, vilka erfarenheter man har och vad man kan erbjuda för hjälp. Hade jag fått möjlighet till det hade min roll varit tydligare definierad för alla, och jag hade inte behövt arbeta så mycket med smågrupper som jag nu gjort för att få ut den informationen, säger Love Mangs.

Den personal som väljs ut för placering vid en utländsk FN-insats tillhör en hårt selekterad grupp som testats ingående såväl fysiskt som mentalt.

Men att tillbringa sex månader åt gången, vilket normalt är fallet vid FN-tjänst, i en camp i öknen med få möjligheter att lämna förläggningen på grund av hotbilden och en tilltagande tristess i vardagen – uppstigning vid klockan 05:45, kanske en joggingtur på late-riten som lagts ut på sanden och som

sträcker sig som en slinga på 1,5 kilometer inom campens murar, uppställning klockan 7, och därefter en vardag som i stora delar är tämligen händelsefattig, kan ändå tära mentalt. De två gymmen, ett provisoriskt utegym och ett nyare innegym med moderna träningsredskap, är flitigt besökta.

– **Min uppgift i Mali** är i stort sett den samma som på Försvarshälsan i Enköping. Jag ska kunna vara ett krisstöd för enskilda soldater som kanske får ett besked om att något hänt de anhöriga i Sverige, eller som hamnar i en konflikt i gruppen. Tillsammans med förläggningens pastor ingår jag i en krisstödgrupp. Det är också ganska vanligt att personal tagit med sig den känsla av frustration från Sverige, som snabba förändringar i organisationen, otydligheter i ledarskapet etcetera på hemmaplan lett till, till Mali. Det förekommer även att personal drabbas av ångest eller nedstämdhet, säger Love Mangs, och fortsätter:

– Ofta uppkommer tecken på psykisk ohälsa först en tid efter hemkomsten från en militär utlandstjänst, då tankar som ”jag hade kunnat göra en viktig skillnad om inte systemet hindrat mig” och liknande kan infinna sig. Det har vi

sett tidigare efter exempelvis placeringar i Bosnien och Afghanistan.

Love Mangs ska även fungera som bollplank till chefer i frågor om utövande av ledarskapet och bidra med nya perspektiv på hur olika situationer kan hanteras. En bra gruppdynamik är avgörande för att tillvaron på Camp Nobel ska fungera och han beskriver själv tillvaron på förläggningen, liksom Försvarsmakten i stort, som ett ”kollektivistiskt reservat i ett individualistiskt samhälle”.

– Gruppens funktion är central för själva överlevnaden. Jag måste kunna lita på mina kamraters kompetens i ett skarpt läge, kommunikationen måste fungera för att gruppen ska kunna samverka snabbt och effektivt och det måste finnas en tillit där jag är beredd att riskera mitt liv för att undsätta en kamrat och lita på att min grupp gör detsamma för mig.

Gruppen betonas hela tiden, berättar Love Mangs, och den ersätter i viss utsträckning familjen hemma i Sverige.

– Att arbeta med gruppen är för mig därför också ett förebyggande arbete i händelse av att något händer, att någon skadas, då det sannolikt är de med svagare position i gruppen som – sett till negativa psykologiska effekter – kommer att drabbas allvarligast.

Något allvarligt psykiskt sjukdomstillstånd har inte förekommit och Love Mangs tror risken är ganska liten att något sådant inträffar, med tanke på det hårda urvalet.

– En risk som ändå finns är exempel-

FAKTA/KONFLIKTEN I MALI:

■ Sommaren 2012 tog olika al-Qaida-influerade extremistgrupper över två tredjedelar av Malis territorium och sharialagar infördes. I januari 2013 inledde grupperna en offensiv mot huvudstaden Bamako; Frankrike gav regeringsstyrkorna militärt stöd och regeringen kunde återta kontrollen över stora delar av

Mali. Men det finns fortfarande beväpnade extremistgrupper i norra Mali och i april 2013 antog FN:s säkerhetsråd en resolution om en FN-insats, *Minusma*. Den svenska insatsen utgörs av ett underrättelsekompani och en nationell stödenhet.

■ Källa: Utrikespolitiska institutet

”Att skriva dagbok är ett sätt att följa hur jag förändras av vistelsen i Mali”

► vis biverkningar av vissa malariamediciner, som i allvarliga fall kan likna psykotiska tillstånd. Jag har hört talas om att personer drabbats av det och det jag kan göra i sådana fall är att bidra till att stabilisera personen i fråga under den tid det tar att sätta in ett nytt läkemedel.

Det fanns ingen förberedande utbildning i Sverige som var särskilt inriktad på psykologiskt arbete vid militär utlandstjänst, men Deployment Psychology, en bok utgiven av American Psychological Association och som beskriver evidensbaserade strategier för att främja psykisk hälsa inom det militära, har varit till stor hjälp, berättar han.

– Den tar bland annat upp vikten av att man väljer stabila personer som man gör till sina förtrogna, och även om det inte finns någon på campen som jag kan diskutera specifika psykologiska frågor med så har jag ändå vissa

stödpersoner i sjukvårdsplutonen.

Den förberedande utbildningen på sex månader, då Love Mangs bland annat tog förarbevis för olika militära fordon och fick extra träning i att hantera vapen, gav dock en vink om hur han själv skulle påverkas mentalt av vistelsen i Mali. Utbildningen skedde på olika platser i Sverige och det var under en övning i Värmland under fem-sex dagar som känslan av att leva i ”en egen värld” första gången infann sig. Ett fältsjukhus skulle upprättas på en kulle och ”skadade” tas omhand.

– **Hela min värld kom snart** att utgöras av denna kulle, av alla nya relationer, av att lära känna utrustningen och annat. Hela tankeinnehållet i vardagen blev utbytt, det mesta kom att handla om praktiska göromål, och personligheten kom att präglas av en socialt konstruktiv pragmatism. Den här känslan, upp-

levelsen, lever man med på campen i Mali och den delar vi förmodligen alla som är där, säger Love.

Effekten kan bland annat bli svårigheter att dela engagemang, att känna empati, med anhängiga i Sverige för vad som sker där hemma. För att dela åtminstone en del av verkligheten med anhängiga fick personalen på förläggningen länge Dagens Nyheter i pdf-format. Den servicen togs abrupt bort, men när man förstod betydelsen av att personalen åtminstone hade någon inblick i vad som hände utanför campen infördes tidningen igen.

– Svårigheten att knyta an till det som sker där hemma tar naturligtvis på en relation. Det känns så långt borta. Det egna känslolivet förflackas på något sätt och det tar tid att bli sig själv igen när man återvänt till Sverige. Själv skriver jag dagbok som en del av erfarenhetsbearbetningen, det är också ett sätt att följa processen hos mig själv och hur jag förändras av vistelsen i Mali, säger Love Mangs.

Några få dagar efter mötet med Love Mangs i Enköping skedde åter ett attentat i Malis huvudstad Bamako omkring 70 mil söder om den svenska förläggningen. Fyra dödades, varav en fransman och en belgare som båda arbetade för EU. Två dagar efter det genomfördes en raketgranatattack mot FN-campen i ökenstaden Kidal i nordöstra Mali. Tre dödades, varav minst en var FN-soldat från Tchad. Ytterligare ett antal skadades. Vem som utförde attacken är oklart. ●

■ Läs mer om tillvaron på Camp Nobel i Mali på Love Mangs blogg på Försvarsmaktens webbplats: <http://blogg.forsvarsmakten.se/malibloggen/>

Förbundsdirektör Ulrika Edwinson:

”Vi behöver lyfta fram betydelsen av psykologin”

Sedan den 1 mars har Psykologförbundet en ny förbunds- direktör – Ulrika Edwinson. Hon kommer närmast från Läkarförbundet där hon ansvarat för avdelningen Arbetsliv och juridik. Hon har också erfarenhet av facklig verksamhet som vice ordförande i Jusek.

Välkommen till Psykologförbundet! Varför ville du ta det här jobbet?

– Jag tyckte det lät spännande att byta roll. Jag har jobbat i 21 år på Läkarförbundet och nio år i rollen som chef för avdelningen för Arbetsliv och juridik. Jag ser det som roligt och intressant att få vara övergripande ansvarig för en verksamhet!

– Det ska också bli intressant att arbeta i en organisation som företräder

logtidningen. Vad tar du med dig till Psykologförbundet?

– Både Psykologförbundet och Läkarförbundet står som jag ser det på två stadiga fundament, professionsbenet och det fackliga benet. Vi företräder en väldigt stark profession med många skickliga och engagerade medlemmar som vill driva frågor som har att göra med utvecklingen av professionen. Vi har också den fackliga partsställning som innebär en möjlighet att komma i samtal med lokala arbetsgivare. Att få de här två benen att stå stadigt och gå i takt – där ser jag en potential.

– Läkarförbundet agerar med en självklarhet på områden där läkarprofessionen har ett intresse. De ger uttryck för ett grundmurat självförtroende och jag ser vilken betydelse det har när de arbetar med olika frågor. Där kan vi ha en del att lära.

– Det handlar om att påverka på flera sätt, att arbeta systematiskt med de olika aktörerna. Vi kan berätta om hur verkligheten ser ut, det är inte så lätt för politiker och andra att förutse vad ett beslut får för effekt ute i vården.

”Att få de här två benen att stå stadigt och gå i takt – där ser jag en potential”

en annan profession i vården. Jag har jobbat med läkare och läkares frågor och förutsättningar i många år.

Du kommer från Läkarförbundet med 46 000 medlemmar, ett kansli på nära 60 personer plus cirka 30 personer på Läkartidningen. Detta att jämföra med Psykologförbundets 11 000 medlemmar och ett kansli med cirka 20 anställda och 2,6 tjänster på Psyko-

ULRIKA EDWINSON

■ 49 år, född i Karlstad.

■ Utbildning: Juristlinjen vid Stockholms universitet.

■ Facklig erfarenhet: Olika poster som förtroendevald, bland annat som vice ordförande i Jusek under sex år.

■ Tidigare verksamhet: Kommer närmast från avdelningen Arbetsliv och juridik på Läkarförbundet, där hon varit chef de senaste nio åren.

■ Familj: Två barn, 11 och 13 år gamla.

■ Bor: På Södermalm i Stockholm.

■ Gör på fritiden: ”Jag umgås med mina barn och med mina vänner. Gillar också att resa och är intresserad av dans.”

Alla anställda på kansliet måste vara en del av den plan som man arbetar efter. Då måste det finnas en struktur så att vi får en mindre sårbar organisation. ➤

Stående fr v: Agnes Olsson-Gotby, Oliver Strander, Matilda Wurm, Mika Traczyk och Charlotta Junström Nedre raden: Cecilia Oscarson och Tove Lundberg

■ Läs mer om nätverket under fliken: "hbtq" på Psykologförbundets hemsida: www.psykologforbundet.se

■ Boka in 1 augusti då psykologer tar ställning för allas lika värde i Prideparaden i Stockholm.

► Hur ser du på psykologins roll i samhället?

– Psykologi ligger i tiden, det har hänt mycket de senaste 20 åren och vi kan förvänta oss en fortsatt utveckling. Särskilt när vi ser hur människor mår i vårt samhälle i dag. Psykologer behövs och det gäller att vi är bra rustade att kunna lyfta fram betydelsen av psykologi och av psykologer.

Du är kanslichef och förbundsdirektör. Vilka är dina viktigaste uppgifter?

– Den mest prioriterade uppgiften är att få en bild av hur behoven ser ut och hur vi ska jobba för att få bästa möjliga resultat. Alla på kansliet är väldigt engagerade i sina arbetsuppgifter och det gäller att ha ett helikopterperspektiv och prioritera och sätta gränser. Styrelsen har många önskemål så det gäller att skapa förutsättningar och att kunna prioritera.

– En viktig första fråga blir nu att se vad som händer med den organisationsutredning som FS beslutat lägga ut på en extern konsult och som ska komma tillbaka med ett underlag till styrelsen. Det är en jätteviktig fråga som det ska bli spännande att följa.

Hur ser du på Psykologtidningens roll i förbundet?

– *Psykologtidningen* är en självständig produkt med en egen chefredaktör och redaktionen väljer själva sina ämnen att skriva om. Samtidigt är det en fantastisk kanal och med ett gott samarbete kan tidningen visa fram och förmedla till medlemmarna vad som är på gång för psykologer och vad som händer i organisationen.

– Förbundsinformation är mer att vi själva formulerar vad vi vill ha ut och den riktar sig till förtroendevalda eller medlemmar, och det har vi möjlighet till på medlemssidorna i tidningen. ●

TEXT: CARIN WALDENSTRÖM
FOTO: ULRICA ZWENGER

Stort engagemang på hbtq-nätverksträff!

Den 28 februari hade hbtq-nätverket sitt andra möte i Psykologförbundets lokaler i Stockholm. Förutom mingel och idéutbyte var syftet att komma fram till en organisering av nätverket och hur arbetet ska bedrivas framöver.

Stämningen var visionär och engagemanget stort när 25 av hbtq-nätverkets 66 medlemmar träffades för sitt andra möte någonsin. Liksom förra gången bestod deltagarlistan av såväl studenter som yrkesverksamma, representerande en bredd från klinisk verksamhet till psykologisk forskning. Gemensamt är intresset för hbtq-frågor och viljan att åstadkomma förändring.

Målet för mötet var att ta fram en struktur för det fortsatta arbetet inom nätverket. Diskussionen utmynnade i bildandet av en samordningsgrupp med ansvar för kommunikation, medlemslista och mötesplanering.

Efter det formella beslutsfattandet exploderade mötet i kreativt idéarbete i de små arbetsgrupperna som bildades under förra mötet. Dessa utgår från teman som sexologi, transpersoners situation och hbtq-kompetens i grundutbildningen. Av störst allmänt intresse är kanske jobbet att ta fram en lathund för hbtq-inkluderande psykologarbete, där yrkesverksamma ska kunna hämta tips och råd för ett normkritiskt arbetssätt.

På mötet visionerades det också kring kurser, internationella samarbeten och regionala initiativ som nätverket förhoppningsvis kommer att kunna tillhandahålla någon gång i framtiden. Tanken är att nätverket ska kunna fungera både

som en kompetensresurs för förbundet och dess medlemmar och ett socialt sammanhang och möjlighet till fortbildning för dem som ingår i nätverket.

– Nätverkets syfte är att ta tillvara kunskap och engagemang bland psykologer och att öka hbtq-kompetensen i kåren. Både nationella och internationella studier visar att hbtq-personer

"I slutändan är det en fråga om mänskliga rättigheter och vård på lika villkor"

Oliver Strander

ofta upplever ett bristande bemötande i vården och samtidigt lider av förhöjd psykisk ohälsa. I slutändan är det en fråga om mänskliga rättigheter och vård efter behov och på lika villkor, säger Oliver Strander, medlem i samordningsgruppen.

Nästa nätverksträff hålls i Malmö i oktober. Förutom att följa upp arbetsgruppernas arbete kommer samordningsgruppen att presentera ett förslag på manifest för nätverket, vad nätverket samlas kring och arbetar för – och det har redan utlovats en avslutande karaokekväll. Både gamla och nya medlemmar välkomnas. ●

SIRI HELLE

Psykologstudent, Stockholms universitet och medlem i nätverket

"PS15 – en känsla av samhörighet"

Temat för PS15, som i år arrangerades av psykolog-studerande på Mittuniversitetet i Östersund, var "Det handlar om dig", med extra fokus på ämnena sexologi, intersektionalitet och psykologens roll i media.

– Vår ambition var att sätta deltagarna i centrum och att ge kunskaper om detta spännande fält men också om hur de kan vara med och förändra det, säger Frida Lundqvist, som ansvarade för programmet. I år valde vi att fokusera mer på workshops än vad som gjorts tidigare.

I programmet fanns allt från att arbeta med barn med autism till psykologens roll i politiken, men också hur man pratar om sex med sina klienter.

"Jag tar framför allt med mig de workshops där vi fick arbeta med fall"

– Jag lär mig något nytt på varje kongress. Ofta finns en bredd bland föreläsningar på PS som kan vara svår att få på utbildningen. Jag upplever verkligen att PS enar psykologstudenter och ger en känsla av samhörighet, trots

att vi finns på olika ställen i landet, säger Sofia Jägholm, en av ambassadörerna.

Att PS är en plats för att utbyta erfarenheter och inspirera varandra blir tydligt både från arrangörernas och från besökarnas sida. Efter föreläsningsspassen fortsatte samtalen, och mellan programpunkterna anordnades intresseklubbar där relevanta frågor för professionen diskuterades: Hur förbättrar vi situationen för och bemötandet av hbtq-personer? Kan vi arbeta utomlands? Hur tar man hand om sin egen hälsa?

Therése Gustafsson, som går sista året vid Umeå universitet, uppskattade alla workshops:

– Jag tar framför allt med mig de workshops där vi aktivt fick arbeta med fall och övningar. De redskap som vi fick där är kunskap som vi kan använda och tillämpa praktiskt när vi kommer ut i olika verksamheter. Jag tar

Fr v: Frida Lundqvist (programansvarig), Rikard Sundström (kassör/fest och event), Emilia Blomqvist (ordförande), Ida Mellström (vice ordförande/marknadsföring), Petra Åmark (logistikansvarig), Anders Fagerlund (kassör/sponsor), Åsa Blomqvist (sekreterare/marknadsföring). Foto: Martin Ölveby

även med mig den inspirerande lärandemiljön.

Julia Salomonsson, psykologstudent vid Linköpings universitet:

– Detta var mitt första PS och PS15 fick mig verkligen att känna stolthet över att vara psykologstudent. Det blev tydligt vilken fantastisk studentkår jag är del av.

Höjdpunkten var lördagskvällen sittning som hölls i form av en bombastisk cirkusafton på Gamla Teatern; med en fantastisk stämning och imponerande cirkusartisteri.

– Arrangemanget var

"PS15 fick mig att känna stolthet över att vara psykologstudent"

otroligt proffsig, säger Håkan Järvå som föreläste om sekter och civildyrage, och får medhåll av Anna Bennich Karlstedt, som föreläste om psykologens roll i media:

– Alla borde få chansen att hänga med entusiastiska psykologstudenter för ökad livskvalitet! ●

ANNELI VON CEDERWALD
Psykologstuderande i Linköping

PS15 I ÖSTERSUND:

■ 440 besökare, 60 funktionärer, 26 sponsorer, varav tre huvudsponsorer: Region Jämtland Härjedalen, Psykologförbundet och Östersunds kommun, deltog i PS15.

■ Kongressen flyttar varje år mellan olika lärosäten.

■ PS16 arrangeras 22-24 april 2016 i Växjö.

Oroande fakta:

Tre av tio upplever försämrat närminne och förvirring

Drygt tre av tio psykologer som svarat på Psykologförbundets arbetsmiljöenkät upplever uppenbara stressrelaterade hälsoproblem så som försämrat närminne eller förvirring. Två av tio känner yrsel, ångest eller oro.

– Det här är siffror som skriker rött, säger Psykologförbundets ordförande Anders Wahlberg.

Nu har de första resultaten sammanställts från Psykologförbundets stora arbetsmiljöenkät, den kartläggning som kongressen beslutade om 2013. Samtliga yrkesverksamma psykologer som är medlemmar i Sveriges Psykologförbund, cirka 7 000 individer, fick hösten 2014 möjlighet att besvara den nätbaserade enkäten. 3 240 (48 procent) av dessa fullföljde hela enkäten.

Resultaten bekräftar de signaler som vittnat om en allt tuffare arbetsmiljö.

– Vi har haft en känsla för hur situationen ser ut men saknat siffror. Och även om 48 procent inte ger ett tillräckligt stort underlag för att dra säkra slutsatser på alla områden överensstämmer den demografiska spridningen på svaren, sett till kön, åldrar, arbetsuppgifter etc, så bra med spridningen bland våra medlemmar att resultatet känns tillförlitligt, säger Anders Wahlberg.

Det är de kvinnliga psykologerna som uppvisar de största negativa hälsoeffekterna som går att härleda till stress och arbetssituation. Närmare 35 procent av kvinnliga psykologer uppger försämrat närminne ofta eller mycket ofta (cirka 25 procent bland män), drygt 30 procent försämrade koncentrationer ofta eller mycket ofta (under 20 procent bland män), cirka 25 procent yrsel, ångest eller oro (under 15 procent bland män). Båda könen uppger också betydande sömnsvårigheter.

– Skillnaden mellan män och kvinnor beror delvis på att kvinnor dubbelarbe-

tar i högre utsträckning. Vi måste göra fler analyser för att se hur arbetet påverkar hälsan. Man kan misstänka att de som upplever de största problemen är mest benägna att svara på dessa frågor, men det är skrämmande siffror och det skulle vara mycket intressant att kunna jämföra dessa med hur det ser ut för andra yrkesgrupper, säger Anders Wahlberg.

– Att sömnproblematiken är så omfattande är skrämmande. Vi vet ju att sömn och hälsa så intimt hör ihop. Sömnkvaliteten är också mycket stresskänslig och resultatet är ju därför också en indikator på stress.

Det är de landstings- och kommunanställda psykologerna som är de mest utsatta. På frågan om arbetet tar så

mycket energi att man förlorar orken att ta itu med saker som måste göras i hemmet svarar nästa 60 procent av landstingsanställda att det stämmer ganska bra eller stämmer precis, bland kommunalt anställda är andelen drygt 55 procent. Motsvarande andel bland såväl statsanställda, privatanställda som egna företagare, är betydligt lägre.

Närmare en av fem landstingsanställda psykologer uppger även att de varje dag har arbetsuppgifter som de inte hinner slutföra, bland kommunanställda är andelen 15 procent. Av egenföretagarna är andelen lägre än 5 procent, och närmare 40 procent av dessa uppger att det aldrig inträffar att de inte hinner slutföra arbetsuppgifter.

Även på frågan om tydliga mål i

arbetet uppvisar de landstings- och kommunanställda psykologerna sämst situation. Drygt 45 procent av landstingsanställda svarar "stämmer inte alls" eller "stämmer ganska dåligt" på frågan om det finns klara och tydliga mål i deras arbete. Bland kommunal-

Anders Wahlberg

"Den här kartläggningen blir ett bra påtryckningsmedel"

anställda är siffran något lägre, medan privat- och statsanställda har betydligt lägre siffror och av egenföretagarna är det endast drygt en av tio som saknar tydliga mål i arbetet.

– Landstingen sticker ut hela tiden, det tycks inte minst finnas en osäkerhet om hur psykologernas kompetens bäst ska användas, vilket går ut över känslan av tydliga mål. Dessutom tror jag New Public Management har bidragit till att landstingsanställda psykologer är mest utsatta för stress och negativa hälsoeffekter. Problemen har uppstått mycket i takt med den utvecklingen och att

kraven på prestation har ökat, säger Anders Wahlberg.

– Vi hoppas i den fortsatta analysen av enkätundersökningen kunna titta mer på kopplingen mellan bland annat otydliga mål och psykisk ohälsa.

De statsanställda psykologerna sticker ut på två områden: hot och mobbning. 9 procent uppger att de under det senaste året blivit utsatta för mobbning, 13 procent att de blivit utsatta för hot.

– Det handlar om psykologer som arbetar inom bland annat Arbetsförmedlingen och på SiS-hem, det vill säga som även har en form av myndighetsutövning vilket gör dem extra utsatta. Men den höga frekvensen är mycket allvarlig och något vi måste studera noggrannare. Varför just mobbning är så vanligt bland statsanställda är dock lite svårt att förstå, säger Anders Wahlberg.

Glädjande resultat i arbetsmiljöstudien är bland annat den höga andelen psykologer som uppskattar sin egen hälsa som god eller väldigt god (närmare 80 procent), andelen som känner entu-

siasm inför sitt jobb (69 procent) och är stolta över det arbete de utför (79 procent). Känslorna av stolthet och entusiasm är i stort sett lika stora för män som för kvinnor.

Nu ska resultaten analyseras ytterligare för att tydligare identifiera olika samband mellan exempelvis typ av arbetsgivare och effekter på hälsa, livskvalitet etc. Undersökningen ska utmynna i en kandidatuppsats, liksom i flera artiklar, och hela arbetsmiljökartläggningen och analyserna ska slutligen redovisas vid kommande förbunds-kongress, år 2016.

– Jag är säker på att resultaten av den här kartläggningen blir ett bra påtryckningsmedel, exempelvis när man tittar på personalförsörjningen inom landstingen. Materialet ska kunna användas i dialogen med arbetsgivarna både lokalt och centralt. Förmodligen kommer den första rapporten utifrån kartläggningen att vara klar och finnas tillgänglig för våra medlemmar i april, säger Anders Wahlberg.

Arbetsmiljökartläggningen har genomförts av personalvetarstudierande Erik Nipe, psykolog Elinor Schad och docent Roger Persson, samtliga vid Lunds universitet. ●

PETER ÖRN

Stress ofta orsak till psykologers sjukskrivning

Hög arbetsbelastning i en isolerad yrkesroll, i kombination med höga krav i privatlivet, är återkommande förklaringar till stressrelaterad ohälsa bland kvinnliga psykologer.

Det visar examensuppsatsen "Hallå, jag är människa!" Kvinnliga psykologers upplevelser av stress, av Julia Nygren och Alexander Resare vid Umeå universitets psykologprogram. De djupintervjuade åtta kvinnliga psykologer runt om i landet hösten 2014, främst inom psykiatri och primärvården, som varit sjukskrivna under minst två veckor på grund av stressrelaterad ohälsa.

– Flera hade uppmärksammat sina chefer på den allt för höga arbetsbelastningen utan att få något gehör. Det uteblivna stöd

Julia Nygren och Alexander Resare

det, vilket också kunde gälla uteblivet stöd från kolleger, leder till en isolering och till att man individualiserar problemet – man lägger skulden på sig själv och känner sig otillräcklig, säger Julia Nygren.

Kraven i kvinnorollen och psykologrollen

förstärker varandra, menar Julia Nygren. På det privata planet har kvinnan ofta ett huvudansvar för hemmet och i psykologrollen finns ett högt ansvar inbyggt i själva yrket.

– Dessutom förekommer en attityd från omgivningen, även från läkare, då psykologer söker hjälp för sin ohälsa, att man som psykolog borde kunna hantera den här typen av problem. Många av de vi intervjuade tyckte därför att deras situation var förenad med skamkänslor, säger Julia Nygren, och fortsätter:

– Sjukskrivningen blir i vissa fall en möjlighet att få ett utifrånperspektiv på problemet, att se att det är arbetsbördan och inte egna tillkortakommanden som är problemet och en väg till att sätta gränser och göra prioriteringar som gynnar den egna hälsan. ●

PETER ÖRN

Empati och lyhördhet önskvärda chefsegenskaper

Vi styrs i stor utsträckning av fördomar och stereotyper i synen på ledarskap. Samtidigt visar en ny avhandling i psykologi av Hanna Li Kusterer att traditionellt kvinnliga egenskaper skattas högt av anställda och anses mycket önskvärda hos chefer.

TEXT OCH FOTO: CARIN WALDENSTRÖM

Vid Psykologiska institutionen, Stockholms universitet, har Hanna Li Kusterer studerat synen på kvinnor och män som chefer genom att undersöka fördomar och stereotyper om ledarskap.

– Genom att direkt jämföra personers generella bilder av manliga och kvinnliga chefer med värderingen av den egna chefen kom nyanser fram som annars är svåra att upptäcka. Jag fann en koppling mellan dessa som kan betyda att fördomar kring ledarskap och kön påverkar värderingen av enskilda chefer, säger Hanna Li Kusterer.

I sin avhandling *Women and men in management* har Hanna Li Kusterer låtit ett antal försökspersoner med egna ord beskriva hur en bra chef och ett bra ledarskap är. Sjuttio personer deltog, alltifrån studenter till chefer med hög position. Tanken var att få ett brett urval med olika typer av personer.

– I svaren de gav nämndes en hel

mängd egenskaper som i forskning om könsroller förknippas med kvinnor, berättar Hanna Li Kusterer.

Respondenterna skulle dels svara på vad som var ett bra ledarskap, dels ge sin uppfattning om vad folk i allmänhet anser om och hur de beskriver kvinnliga och manliga chefer.

Svaren visade att egenskaper som att vara lyhörd, att lyssna och att bry sig om sina anställda var något som skattades högt. Chefen bör vara empatisk, rättvis, kunna motivera och stödja och vara bra på att guida dem i arbetet, visar studien.

– Trots att deltagarna nämner en mängd chefsegenskaper som kan förknippas med kvinnor finns ändå en tydlig manlig norm i svaren. Denna manliga norm handlar dels om att vissa viktiga egenskaper förknippas med män och andra, mer ”mjuka”, chefsegenskaper förknippas med kvinnor, säger Hanna Li Kusterer.

– Men det handlar också om *hur* del-

tagarna har svarat: när de beskriver kvinnligt chefskap beskrivs det ofta i relation till män. I beskrivningen av manligt chefskap återfinns inte dessa jämförelser med kvinnligt chefskap i samma utsträckning. Dessutom beskrivs kvinnligt chefskap mer motsägelsefullt.

Hanna Li Kusterer byggde sedan vidare på studien för att undersöka manliga och kvinnliga kopplingar mellan stereotyper och medarbetares värderingar av verkliga chefer.

– Jag vill se hur anställda ser på sina egna chefer och hur detta är kopplat till allmänna föreställningar, säger Hanna Li Kusterer.

Resultaten visade att män såg kvinnliga chefer som bäst på traditionellt kvinnliga chefsegenskaper som lyhördhet och empatisk förmåga och de ansåg att manliga chefer var bäst på traditionellt manliga chefsegenskaper som att vara målorienterad och beslutsför.

Kvinnorna å sin sida skattade den kvinnliga chefsstereotypen mer positivt både på traditionellt manliga och kvinnliga chefsegenskaper.

– Det är intressant att kvinnornas och männens egna chefer skattades lika högt, oavsett kön. Men trots det fanns det en starkare koppling mellan stereotypskattningar och egna chefer av samma kön.

Hur ska nu det tolkas? Enligt Hanna Li Kusterer tyder det på att fördomar

NY AVHANDLING

■ **Avhandlingens titel:** *Women and men in management. Stereotypes, evaluation and discourse.* Av Hanna Li Kusterer, Psykologiska institutionen vid Stockholms universitet, 2014.

■ **Handledare:** professor Henry Montgomery och professor Torun Lindholm.

■ **Länk till avhandlingen i DiVA:** *Women and men in management. Stereotypes, evaluation and discourse.*

Hanna Li Kusterer

”Positivt för jämställdheten är att medarbetarna vill ha ett ledarskap som förknippas med kvinnor”

och stereotyper kan påverka bedömningen av faktiska personer vilket skulle kunna vara till nackdel för kvinnliga chefer, eftersom männen i studien ansåg att kvinnor generellt var sämre än män ur vissa aspekter på chefskap. Dessa chefsegenskaper har i tidigare studier ansetts vara mer betydelsefulla för högre chefskap, där männen dominerar både som chefer och beslutsfattare ifråga om rekrytering.

– Vad som är positivt för jämställdheten i min studie är att medarbetarna vill ha ett ledarskap som förknippas med kvinnor, säger Hanna Li Kusterer.

I avhandlingen genomförs även en diskursanalys av texter från ett projekt från Studieförbundet Näringsliv och Samhälle som syftade till att främja jämställdhet bland chefer i svenskt näringsliv.

– I en av böckerna framställs möjligheten att bli chef eller inte som något som bestäms av varje individ. Att kvinnor inte blir chefer i samma utsträckning som män sägs bero på faktorer som att de inte har valt en utbildning som leder till ledarskap eller det faktum att kvinnor föder barn.

En sådan bild leder till en viss typ av förslag som att staten ska göra det lättare för kvinnorna att komma hemifrån, att underlätta kvinnornas börda att ta hand om familj och barn genom till exempel rut-avdrag. Men eftersom orsakerna som anges är styrda av fördomar blir inte heller lösningarna effektiva:

– Som forskare kan jag se att det blir många missförstånd i hur debatten går. Det är naturligt att det blir förenklingar i massmedia och vinklingar från poli-

tiskt håll men vi måste först vara på det klara med vad vi menar med begreppen annars kan man styras av förutfattade meningar som man inte är medveten om.

Hennes analys kan öka förståelsen för varför den extremt ojämlika könsfördelningen bland toppchefer finns kvar trots viljan att förändra.

– Det blir motsägelsefullt och problematiskt när individens valfrihet understryks, samtidigt som ansvaret för hem och familj antas ligga hos kvinnorna. Det verkar tas för givet att kvinnorna måste ändra sig för att uppnå chefspositioner, men mycket lite sägs om männens ansvar, vare sig i egenskap av förälder, eller som chefer när det gäller att kunna underlätta möjligheterna för alla att kombinera karriär och föräldraskap. ●

Verkningslös KBT vid ångest kan undvikas

Forskningsnotis

Med hjälp av hjärnabbildning kan det bli möjligt att i förväg avgöra vilka med social ångeststörning som kan bli hjälpta av KBT-behandling. Det tror psykologen och doktoranden Kristoffer Månsson, vid Linköpings universitet (LiU), som tillsammans med bland andra Gerhard Andersson, professor i klinisk psykologi vid LiU, genomfört en studie med 26 patienter med social ångeststörning.

Innan de inledde internetbaserad KBT fick samtliga genomgå funktionell magnetresonanstomografi, fMRT. Ett år efter be-

Kristoffer Månsson

handlingsslut jämfördes resultaten med de bilder fMRT visade av hjärnaktiviteten i främre cingulum, ACC, där hjärnans rädslonätverk finns.

– Med hjälp av mönstret i hjärnaktiviteten kunde man förutspå behandlingsutfallet med 92 procents säkerhet. I praktiken var det bara två personer som vi inte kunde förutspå resultatet för, säger Kristoffer Månsson, som är övertygad om att hjärnabbild-

ning kommer att bli allt vanligare som ett hjälpmedel vid behandling av psykisk ohälsa i framtiden.

– **En framtida utmaning blir** att se om det är olika funktioner i hjärnan som är betydelsefulla för att bli bra av KBT respektive av läkemedelsbehandling, eller om det finns en gemensam funktion – lokaliserad till ett särskilt område i hjärnan – som är prediktiv oavsett behandling.

Studien är publicerad i tidskriften *Translational Psychiatry* 2015:5: e530. ●

PETER ÖRN

Nystart för utredning om förbundets organisation

I juni ska den externa utredningen om Psykologförbundets organisation vara klar. Vid sitt marsmöte beslutade förbundsstyrelsen att konsulten Benny Johansson blir den som får uppdraget att utreda Psykologförbundets organisation.

Det var vid kongressen 2010 som beslut togs om att förbundets organisation skulle utredas. Frågan kom sedan upp igen på kongressen 2013, då den återremitterades till styrelsen. Nu är det alltså dags att starta arbetet på nytt för att presentera resultatet på nästa kongress. Det berättar Per Fallenius, ledamot i FS och psykologstuderande på termin 6 i Växjö.

– Utredningen kommer att undersöka förbundets organisation i stort, men med större fokus på den lokala och regionala organisationen runt om i landet samt yrkesföreningarnas roll och funktion, säger han och fortsätter:

– Organisationen fungerar oftast bra inom landstingen, där man är många psykologer, men i mindre kommuner, inom staten och i privat verksamhet är det svårare att få igång det lokalfackliga arbetet helt enkelt för att man är för få psykologer.

Efter att ha tagit in offerter bestämde sig styrelsen för att anlita konsulten och utredaren Benny Johansson för uppdraget. Han är tidigare förbundsdirektör i Civilekonomerna och väl förtrogen med Saco-förbundets verksamhet. Resultatet ska presenteras på junimötet i FS och senare förankras hos medlemmarna på rådskonferensen i höst.

Vid marsmötet tog styrelsen också ett beslut om nya avgifter för specialistutbildningen. Vid en extrakongress i mars beslutades att även icke medlemmar får tillträde till specialistordningen.

– Avgiften för medlemmar behöver höjas då den varit oförändrad sedan 1990-talet, och den är nu justerad för att bättre passa den kostnad som förbundet faktiskt har, säger Per Fallenius.

Psykologförbundets kommunikationsgrupp planerar som bäst firandet av förbundets 60-årsjubileum. En ny logga på temat "Psykologförbundet 60 år i samhällets tjänst" ska tas fram, samt en

Per Fallenius, ledamot i FS

skrift om allt som åstadkommits under sex decennier, och dessutom blir det en festlighet i samband med rådskonferensen. *Psykologtidningen* nr 1 2015 innehöll en temasektion om de gångna 60 åren (numret finns att läsa som pdf på psykologtidningen.se) och redaktionen kommer fortlöpande att uppmärksamma jubileet under året.

En av de frågor som styrelsen arbetar med är förbundets utbildningspolitiska program och handlingsprogrammet i villkorsfrågor.

– Det utbildningspolitiska programmet är lite av en hjärtefråga för mig som studerandeledamot. Programmet innehåller många för oss studerande viktiga ställningstaganden – till exempel egenterapins vara eller icke-vara, säger Per Fallenius.

Egenterapin ser olika ut i landet. På många håll har man på senare tid dragit ner på antalet utbildningsterapitimer, och på vissa utbildningsorter undersöks alternativ till egenterapi.

– Meningarna om egenterapimomentet är delade. Många tycker att det är ett viktigt moment i utbildningen

"Det utbildningspolitiska programmet är lite av en hjärtefråga för mig som studerandeledamot"

medan andra påpekar att det kan innebära stora kostnader för studenterna.

I det utbildningspolitiska programmet diskuteras också dimensioneringen av utbildningen och behovet av antalet utbildningsplatser i landet.

– Psykologutbildningen kommer att finnas på elva orter till hösten, antalet har vuxit kraftigt. Nu blir det totalt 700 utbildningsplatser. Det är viktigt då psykologer efterfrågas på många håll. Men det finns samtidigt en risk för att antalet ökar för mycket, vilket kan leda till arbetslöshet, säger Per Fallenius. ●

CARIN WALDENSTRÖM

LEDAREN

Ulrika Edwinson, förbundsdirektör

"En modern organisation i en föränderlig värld"

Jag tillträdde som förbundsdirektör den 1 mars och har under en intensiv första månad pratat med medarbetare, varit på ett stort antal möten och läst dokument. Några referenspunkter har jag fått, men jag har stor respekt för att det kommer att ta tid att sätta sig in i verksamhetens alla delar. Det är en utmaning att ta vid efter Örjan Salling, som varit verksam i förbundet under många år.

En stor och viktig fråga med hög aktualitet är organisationsutredningen, eller hur tillhörighet, företrädskap och inflytande ska organiseras. Formerna för detta har diskuterats under många år och på kongressen 2013 skickades den proposition som styrelsen lade fram på återremiss för en fortsatt förutsättningslös utredning.

De frågor som mest är i fokus är hur den fackliga verksamheten ska bedrivas inom sektorer med få psykologer på varje arbetsplats, till exempel inom små kommuner och inom privat och

statlig sektor, samt yrkesföreningarnas uppgift och organisatoriska placering. Förbundsstyrelsen beslutade vid sitt möte 5-6 mars att anlita en extern konsult för att göra en förutsättningslös utredning av hela organisationen. Arbete pågår med att göra en kartläggning av hur vår omvärld organiserar sig och en första behandling av rapporten ska ske vid förbundsstyrelsens möte i juni.

"Genom att utveckla arbetsformerna kan vi arbeta för goda villkor och flytta fram professionens positioner"

Frågan om organisationens former för engagemang kommer därefter att analyseras och diskuteras inom organisationen för att komma upp för beslut på kongressen 2016.

Att hitta former för engagemang, delaktighet och inflytande är en pågående uppgift för en organisation som Psyko-

logförbundet. Omvärlden är i ständig förändring, liksom behoven som uppstår med anledning av det. För att arbetet i organisationen ska bli framgångsrikt är det viktigt att den demokratiska organisationen och förbundskansliet speglar varandra på ett ändamålsenligt sätt.

Mitt ansvar är att organisera ett förbundskansli som på ett ändamålsenligt sätt kan arbeta med beslutade visioner och mål tillsammans med engagerade förtroendevalda för att kunna möta de behov som medlemmar och förtroendevalda har av service, stöd och omvärldsbevakning. Organisationen av kansliet kan således inte vara statisk. Genom att utveckla arbetsformerna kan vi gemensamt arbeta för goda villkor för psykologer och flytta fram professionens positioner – att fortsätta det arbetet är en prioriterad fråga för mig.

Jag ser fram emot ett spännande uppdrag!

ULRIKA EDWINSON
Förbundsdirektör

På gång i Psykologförbundet

Psifos kompetensdagar och årsmöte

Vad: Psykologerna i Haninge kommun bjuder tillsammans med Yrkesföreningen psykologer i förskola och skola in till kompetensdagar under rubriken "Hälsofrämjande och förebyggande arbete i praktiken".

Tid: 9-11 sept, årsmötet hålls 9 sept kl 16.30.

Plats: Stockholm, Elite Hotel Marina Tower.

Föreläsare: Bo Hejlskov Elvén: "Verktyg för implementering av lågaffektivt bemötande", **Gunilla Guvå:** "Gruppen som risk- eller

friskfaktor", **Joanne Walker:** "Fostering positive teacher-student relationships through experiential learning and coaching", **Anna Löfgren och Maggie Dillner:** "Rätt att leka", **Susan Hart:** "The Psychologist as a Consultant within a Neuro Affective Approach".

Kostnad: Medlem i Psifos: 4 250 kr (exkl moms), icke-medlem: 4 750 kr (exkl moms).

Anmälan och mer info: www.psifos.se

MBHV-psykologerna

Vad: Nationell konferens: "För en jämlik och rättvis mödra- och barnhälsovård".

Tid: 16-18 sept. **Plats:** Konferenscentrum Pulsen, Borås.

Ur innehållet: Sandra Dahlgren föreläser om normkritik i teori och praktik, Antonia Reuter om en jämlik barnhälsovård, Pamela Massoudi om screenings teori och villkor och Lina Palmér om amning som existentiell utmaning m fl.

Anmälan och program: www.mbhv-psykologerna.com (senast 30 juni).

SNPF Södra regionen

Vad: Sveriges neuropsykologers förening inbjuder till årsmöte och riksstämma med temat "Språket – utveckling, förlust och återhämtning".

Tid: 12-13 nov. **Plats:** Malmö.

Utförligare program och information kommer i ett senare nummer av PT.

NYTT FRÅN FÖRBUNDET

Psykologföreningen i Luleå försöker ligga steget före och sätta agendan. På programmet står politikeruppvaktningar, kompetensutvecklingsfrågor och löneöversyn. Ordförande Joel Rutschman svarar på frågor om Psykologförbundets nordligaste psykologförening.

Joel Rutschman

Hur länge har föreningen funnits?

– Vi hade vårt första ordinarie årsmöte i november. Föreningen är liten, men alla psykologer på arbetsplatsen är aktiva i styrelsen.

Det är positivt eftersom medlemmarna blir engagerade och delaktiga på ett annat sätt än om vi i stället hade haft ett

ensamt fackligt ombud. På det sättet blir det fackliga perspektivet nästan alltid närvarande i vardagsarbetet. Dessutom peppar vi varandra, bollar strategier och hjälps åt med det mesta. Så jag tror också att det är roligare att vara en del av en styrelse än att vara ett ensamt fackligt ombud.

Vad är det som gör att er förening fungerar bra?

– Även om vi varit måna om att inte göra det fackliga arbetet för stelt eller formellt så har vi upprättat en verksamhetsplan med mål vi vill sträva mot detta år. Vi har tänkt att det gör att vi kan arbeta lite mer systematiskt och proak-

tivt, i stället för att vid varje möte försöka komma på nya idéer eller bara reagera på det som händer. Det måste vi såklart också göra, men vi vill försöka ligga steget före och sätta agendan.

Varför är du engagerad?

– För mig har det fackliga arbetet ökat förståelsen för de större strukturerna som skolpsykologjobbet påverkas av. Kanske kan man säga att det har ökat min känsla av sammanhang. Att delta vid fackliga samverkansgrupper ger både insyn och möjlighet att föra dialog med förvaltningen. Saco-samarbetet med de andra förbunden har likaså varit givande och en arena för att lära sig mer om det fackliga arbetet.

Vad har ni på gång just nu?

– Just nu jobbar vi en hel del med frågan om högre psykologbemanning i Luleå kommun. Vi ser att det behövs fler psykologer i förskola och skola och uppvaktar såväl politiker som chefer kring detta. Nyligen uppvaktade vi politikerna i frågan och ska träffa barn- och utbildningsnämndens

ordförande för en fördjupad diskussion. Det gäller att pedagogiskt visa vilket stöd för verksamheten psykologer kan vara och vilken besparing det blir på sikt att ha tillräckligt med psykologer för att också kunna prioritera hälsofrämjande och förebyggande uppdrag i skolan. Vi har en pedagogisk utmaning, tror jag, att göra upp med den traditionella bilden av skolpsykologen som en utredningsmaskin i första hand.

– Vi försöker också lyfta kompetensutvecklingsfrågan. Det gäller att visa att psykologernas kompetensutveckling är intimt förknippad med verksamhetens utveckling. Att erbjuda psykologer möjligheten att gå specialistutbildningen är ett bra sätt att hålla kvar psykologer i verksamheten i en så konkurrensutsatt marknad som Norrbotten faktiskt är och ett sätt att locka till sig nya psykologer när vi behöver rekrytera. Sedan fokuserar vi just nu också på löneöversynen.

Har du tips till andra som ska starta en psykologförening?

– Att dra igång en psykolog-

förening var inte alls så svårt som man kanske skulle tro. Vi pratade lite om det och sen bestämde vi oss bara. Först gick vi den fackliga introduktionskursen på förbundets hemsida, sen tog vi kontakt med kansliet och fick god hjälp där med hur vi skulle göra. Det var inte svårt alls och tog inte mycket tid heller.

– Innan vi bildade föreningen pratade vi psykologer ändå mycket om vårt arbete, men nu har det blivit lättare att göra något av det pratet. Vi får ju en annan ställning som psykologförening än som "några psykologer" och får tillträde till andra forum.

FAKTA

Psykologföreningen har det övergripande ansvaret för förbundets lokala verksamhet. Medlem hos psykologförening är varje förbundsmedlem som är anställd hos arbetsgivare där föreningen verkar. Hos arbetsgivare med färre än fem förbundsmedlemmar kan ett kontaktombud utses. Inom region och landsting finns 19 psykologföreningar och inom kommun 19 föreningar och 54 kontaktombud. 365 personer har ett fackligt uppdrag.

På gång i Psykologförbundet

Seniorer, Västerbotten:

Vad: Psykolog och doktorand Elisabeth Åström berättar om sin kommande doktorsavhandling *Tid och psykopatologi – tidsuppfattning och dess relation till ångest och depression*.

Tid: fre 24 april, kl 13.00.

Plats: Kafé Station i Umeå.

Vad: Lunch på Kulturhuset Väven.

Tid: fre 22 maj.

Seniorer, västra:

Vad: Uppföljning av oktober- och novembermötena 2014, psykolog, psykoterapeut och fil. dr Birgitta Rydén inleder.

Tid: ons 29 april, kl 14.30–16.30.

Plats: Konferensrummet, våning 4, Psykologiska institutionen,

Haraldsgatan, Göteborg. Vi ses kl. 14.00 i kafeterian.

Vad: Vårutflykt.

Tid: ons 27 maj (tid och plats meddelas senare).

Seniorer, norra:

Vad: Disputation av Maria P Henrikssons avhandling *Human Rationality*.

Tid: fre 24 april.

Plats: Institutionen för psykologi, Uppsala universitet.

Vad: Heldagsutflykt till norduppländska vallonbruk.

Tid/Plats: Meddelas senare.

Vad: Segling och vandring.

Tid: tis 2 juni.

Information och anmälan: Hans Åberg, hans@hansaberg.se eller tel 073-183 0365.

Psykologförbundet har

11 066
medlemmar
1 mars 2015

Från och med 1 april är specialistutbildningen öppen även för icke medlemmar.

Mer information:
www.psykologforbundet.se

60 nya studerandemedlemmar rekryterades under PS15 i Östersund.

KALENDARIUM

April

Seniorer, Västerbotten: föreläsning 24

Seniorer, norra: föreläsning 24

Seniorer, västra: möte 29

Maj

Seniorpsykologerna, årsmöte och studiedag 8-9

Facklig grundkurs, Stockholm 20-22

Juni

FS, möte 1-2

Seniorer, norra: möte 2

FRÅGA OMBUDSMANNEN

Har du en fråga om anställning, arbetsmiljö eller avtal?
Mejla: redaktionen@psykologtidningen.se

"Hur blir jag skyddsombud – och vad innebär det?"

FRÅGA:

"Jag arbetar som skolpsykolog i en kommun där vi inte har ett skyddsombud. Vi har diskuterat behovet då arbetet blivit tuffare med högre belastning och krav. Dessutom är våra lokaler ofta bullriga med instängd luft. Jag skulle kunna tänka mig att ta mig an uppdraget, men hur gör jag? Och vad innebär det?"

SVAR:

Att vara skyddsombud (SO) är en viktig uppgift som innebär en unik möjlighet att vara med och påverka arbetsmiljön. Som SO representerar du dina kollegor i arbetsmiljöfrågor och bevakar att arbetsgivaren uppfyller sitt ansvar enligt arbetsmiljölagen. Ytterst ansvarig för arbetsmiljön är arbetsgivaren men denne är också skyldig att arbeta tillsammans med de anställda i syfte att förebygga ohälsa och olycksfall för att uppnå en god arbetsmiljö.

På varje arbetsplats där fler än fem anställda sysselsätts regelbundet ska ett SO väljas, enligt 6 kap arbetsmiljölagen. Det är den lokala fackliga organisationen, i det här fallet er lokala psykologförening, som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal med arbetsgivaren som utser SO. Om sådan

organisation saknas utser de anställda själva ett SO. Beroende på arbetsplatsens storlek och behov, kan det vara lämpligt att välja fler än ett SO. Ett av dessa bör då vara huvudskyddsombud med samordningsansvar. SO väljs vanligen för en period om tre år och ges ett skyddsområde, det område inom arbetsplatsen där denne verkar.

För att SO ska omfattas av de befogenheter och rättigheter som lagen ger dem krävs att arbetsgivaren underrättas. Det är den organisation eller grupp av anställda som har utsett SO som skriftligen anmäler till arbetsgivaren, så fort som möjligt, med namn, adress, skyddsområde och mandatperiod. Dessutom bör även en anmälan göras till Psykologförbundet.

Som SO har du ett varierande uppdrag. Ditt fokus bör alltid vara på det förebyggande arbetet, hur ni på ett systematiskt vis förebygger ohälsa och olycksfall. Arbetet kan till exempel handla om att bevaka den fysiska arbetsmiljön (buller, ventilation med mera), den sociala och organisatoriska arbetsmiljön (konflikter, stress med mera), eller

delta i skyddsronder eller regelbundna möten med arbetsgivaren för att diskutera arbetsmiljön. Du har även rätt till information om förändringar som påverkar arbetsmiljön, rätt till utbildning samt ledighet för ditt uppdrag. Som SO behåller du din lön och får inte ges försämrade villkor vare sig under eller efter avslutat uppdrag.

Avslutningsvis är det viktigt att känna till att SO är skyldig att iaktta reglerna om tystnadsplikt och sekretess, vilket innebär att en del av informationen som du får från arbetsgivaren, den som kan skada, inte får föras vidare. Uppgifter om enskilda personer får inte heller föras vidare utan samtycke. Om man upplever att det finns risker i arbetsmiljön har man dock rätt att informera tillsynsorgan, till exempel Arbetsmiljöverket, eller ta stöd av lokal eller central arbetstagarorganisation. En förutsättning är att man underrättar mottagaren om tystnadsplikten.

Kontakta gärna oss vid frågor och läs Sacos skrift *Att vara skyddsombud*.
Lycka till!

ELIN EOS
Ombudsman

Seniorpsykologernas årsmöte och studiedag

Tid: 8-9 maj, 2015.

Lokal: Institutionen för psykologi, Paradisgatan, Lund, Hus R (Gamla kirurgen), rum R144.

Fredag 8 maj:

- 10.00 Samling – registrering, kaffe
- 10.30 Föreningens ordförande Gunvor Bergquist hälsar välkommen, studiedagen presenteras, prefekten för Institutionen för psykologi Robert Holmberg presenterar institutionen.
- 11.00 "Kan vi förändra vår hjärnstruktur i vuxen ålder?" av fil dr och forskare Johan Mårtensson.
- 12.00 "Från ledtråd till framplöckning – minnesframplöckningens temporala dynamik", av doktorand och psykolog Robert Hellestad.

13.00 Gemensam lunch på Tegnér's marsalar i AF-borgen.

14.15 "Född extremt för tidigt – utvecklingsmässiga följder under förskoleåren", av fil dr och psykolog Johanna Månsson.

15.15 Aktuellt i Psykologförbundet, Per Fallén informerar.

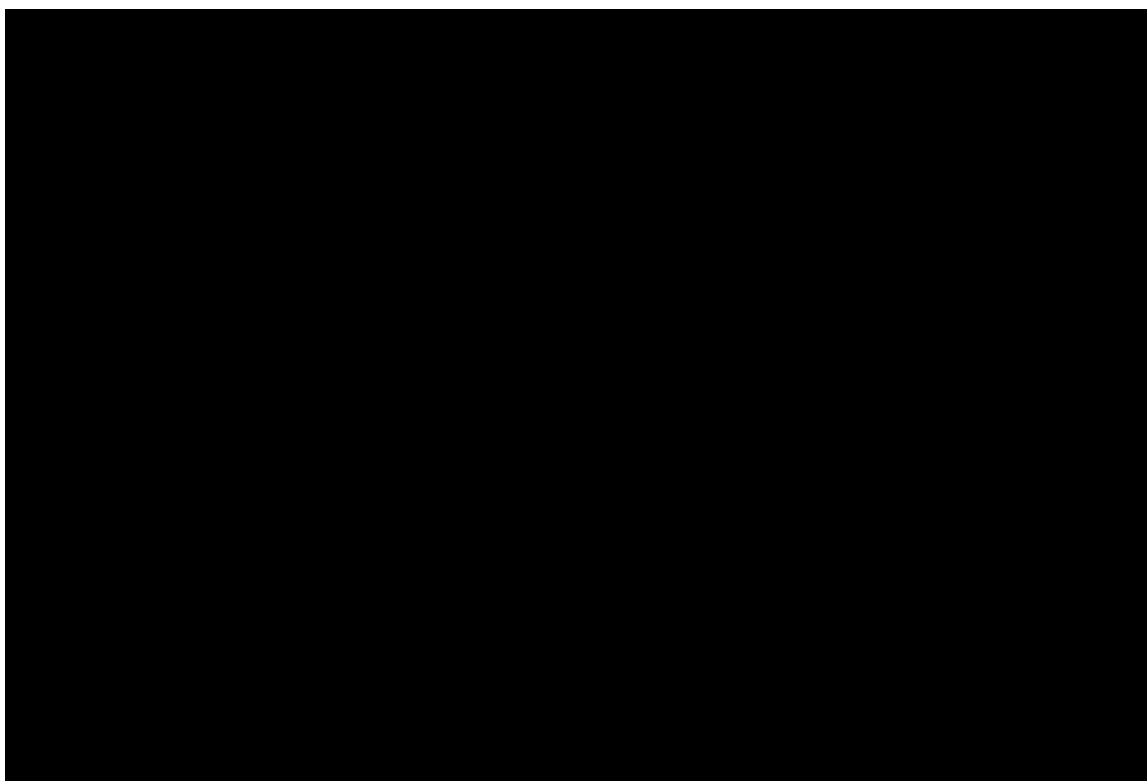
16.00 Årsmöte

19.00 Gemensam middag på Mat & Destillat på Kyrkogatan 17.

Lördag 9 maj:

10.00 Besök på Kulturens friluftsmuseum.

Anmäl senast 28 april till: Anders Hallborg, anders.hallborg@swipnet.se eller tel: 073/616 6054. Glöm inte att tala om vad du vill vara med på. (Menyn presenteras på: www.matochdestillat.se, mejla dina val senast 6 maj till: annchy43@hotmail.com)

Ökad hbtq-kompetens ger minskad diskriminering

Studier visar att det förekommer diskriminerande beteenden hos psykoterapeuter mot hbtq-personer och att det saknas tillräcklig kunskap om hbtq-frågor. **Maya Kerosuo**, privatpraktiserande psykolog och psykoterapeut med hbtq-inriktning, redogör här för forskning som bland annat lyfter fram betydelsen av ökad hbtq-kompetens vid psykoterapi.

Den psykiska ohälsan bland hbtq-personer är större än bland populationen i övrigt. Det är dock viktigt att konstatera att hbtq-personer inte kan betraktas som en homogen grupp eftersom den psykiska hälsan skiljer sig stort inom gruppen [1-3]. Psykiatriska diagnoser, så som egentlig depression [4-6], posttraumatiskt stressyndrom (PTSD), fobier [4], panikstörning [5] och olika typer av missbruk [4] förekommer

i högre grad hos lesbiska, bögar, bisexuella och transpersoner än hos heterosexuella så kallade cis-personer (cis – latin för ”på samma sida”), personer vars biologiska och sociala kön följer det kulturella antagandet [6]. Hbtq-personer söker i allmänhet också mer vård för psykisk ohälsa i jämförelse med heterosexuella cis-personer [5]. Transpersoner mår generellt sämre än homosexuella personer [3].

En tydlig anledning till att hbtq-personer mår

sämre är samhällets heteronormativitet [1]. Det handlar dels om att leva i ett samhälle som diskriminerar ens sätt att leva, dels om vilket bemötande personen får då hen söker hjälp.

Det finns en del psykologisk litteratur kring hbtq-frågor, men kunskapen och erfarenheterna har inte inkluderats i psykologin i stort [8]. Ofta anses hbtq-frågor som en liten specialistgren som inte angår alla. Detta gäller särskilt när det kommer till psykoterapi. Nilsson och Jensen [9] har undersökt hur hbtq-klienter upplevt terapi i hbtq-avseende och beskriver en hel del brister. En betydelsefull brist är att klientens och terapeutens könsidentitet och sexuella preferenser, och att de normer som finns kring kön och sexualitet, sällan diskuteras [9-11].

Det finns mycket som tyder på en ökning av hbtq-medveten psykoterapeutisk verksamhet [12] samtidigt som hbtq-personer fortsätter att rapportera om betydande diskriminering och fientlighet i och under den terapeutiska processen [9, 13-14].

Inställningen och attityderna till hbtq-personer har förbättrats i takt med att hbtq-personer fått ökade rättigheter, och att den mediala bilden av hbtq-personer blivit mer positiv [15-16]. Det som jag själv fått kunskap om genom min kliniska verksamhet är att diskriminering främst förekommer i väldigt subtila former. Detta har även uttryckts av bland andra Bowers et al. [13]. Shelton och Delgado-Romero [17] kallar det mikroaggressioner (*microaggressions*), som tar sitt uttryck i terapirummet som blickar, miner eller tonläge. Ett exempel på en sådan mikroaggression är inställningen hos terapeuter att förneka att det finns en viss kunskap och erfarenhet som är viktig att förvärva då en har hbtq-klienter i behandling. Detta kan vara högst problematiskt då terapeuter kan ha en heteronormativ utgångspunkt eller vara omedvetna om utmaningar som hbtq-personer ställs inför [8-9, 18].

Klienters erfarenhet ger hbtq-kompetens

Psykoterapiforskning betonar att det finns kunskap att hämta i klienters erfarenheter om vad som är verksamt och hindrande i terapi [10]. Med en relationell inställning och med insikten om att klienter kan bidra med viktig kunskap är det möjligt att undersöka hur behandling och bemötande för hbtq-personer kan utvecklas.

Forskning visar att diskriminerande beteende förekommer hos terapeuter och att terapeuter inte har tillräcklig kunskap om hbtq-frågor [19-20]. American Psychological Association (APA) har formulerat riktlinjer om ett etiskt förhåll-

ningssätt till hbtq-personer. Dessa betonar bland annat vikten av att som terapeut inte ha en heteronormativ utgångspunkt och att ha kunskap om livsvillkor som är specifika för gruppen [21]. Men det handlar också om att inse när kön och sexualitet inte är det fokus som klienten söker terapi för. Terapeuten ska inte problematisera eller vara nyfiken på klientens transidentitet eller homosexualitet för att stilla sin egen nyfikenhet [9].

Hbtq-kompetens i terapeutiskt arbete innebär att som terapeut identifiera de heteronormativa antaganden som ligger till grund för aktuella psykologiska teorier, så som utvecklingsteorier eller synen på familjebildning, och ta hänsyn till detta i det terapeutiska arbetet. Vidare handlar det om att vara medveten om att internaliserade fördomar, till exempel heteronormativitet, tvåsamhetsnormen, rasism, sexism och transfobi påverkar attityder hos terapeut och klient. Hbtq-kompetens handlar också om att förstå att den egna positionen som terapeut, exempelvis den sexuella orienteringen och könsidentiteten, är relevant i den terapeutiska relationen och påverkar den terapeutiska processen. Terapeut och klient kan tillsammans utforska och diskutera hur samhället påverkar livet som hbtq-person. Det kan också vara på sin plats att veta i vilken grad lagar och regler skyddar mot diskriminering i arbetslivet eller möjliggör att bilda familj.

Ibland upplever jag att diskussionen kring hbtq-frågor stannar vid frågan om språk. För mig är det en självklarhet att vi som psykologer ska använda det pronomen som klienten önskar, både tillsammans med klienten, med våra kolleger och i journalen.

Hbtq-kompetens handlar också om att utbilda kolleger, studenter och handledare i hbtq-frågor, samt ifrågasätta felaktig information och fördomar om minoritetspersoner [23].

Upplever att de "måste" välja kön

För att öppet kunna undersöka en klients förhållande till sin kropp är det avgörande att terapeuten inte styrs av föreställningen om entydighet. Ett exempel utifrån min kliniska erfarenhet är att det är relativt vanligt att transpersoner upplever att de "måste" välja kön väldigt starkt utifrån hur vårderna ser ut. Möjligheten för att exempelvis få hormoner eller kirurgiska ingrepp förutsätter en tydlig och klar identitet som man eller kvinna. Detta faktum upplever många transpersoner som en boja som hämmar möjligheten att fritt undersöka sin identitet och kroppslighet.

Frågor som jag stött på i min praktik är till exem-

► pel: Vill jag bli av med mina bröst på grund av de normer om kvinnlighet som är förknippade med bröst? Blir min vilja lik en cis-kvinna som vill ha silikonbröst? Skulle jag kunna tänka mig att leva med mina bröst om det inte vore så laddat? Skulle jag kunna stå ut med mina bröst på samma sätt som en person som kanske lider av att ha en stor näsa? Vad är det som är viktigt med hormonerna eller ingreppen för mig? Kanske är det lättare att inte förändra min kropp på grund av den transfobi som råder i samhället?

”Många undviker att tala om vissa aspekter av sig själva på grund av rädslan att bli dömda”

För andra är det självklart vad de vill, till exempel: Jag vill absolut ha en penis eller bröst. Men det går inte att förvänta sig entydighet. En klient kom exempelvis fram till att hen är mest tillfreds med sig själv då hen har kvar sin vagina, har skägg och uppträder stereotypt kvinnligt i vissa situationer och stereotypt manligt i andra.

Hbtq-kompetens avgörande för god allians

Forskning visar att upplevelsen av behandlingsalliansen är en av de viktigaste prediktorerna för ett lyckat terapiutfall [24]. Följaktligen blir vikten av hbtq-kompetens uppenbar. En central aspekt i att som terapeut skapa allians med sin klient är att ha förståelse för vilka tidigare livserfarenheter klienten har, och hur detta kan påverka klienten och terapin [11, 25]. Min egen erfarenhet som psykolog och terapeut som profilerar mig som normkritisk och hbtq-kompetent är att de flesta av mina klienter aktivt sökt sig till mig utifrån dåliga tidigare erfarenheter.

Många uttrycker också explicit att det varit en förutsättning för att våga öppna upp för att tala om hela sig. Det är vanligt att klienter säger att de med tidigare psykologer undvikit att tala om vissa aspekter av sig själva på grund av rädslan att bli dömda, kritiserade eller patologiserade. Dessutom nämner många att de känt mycket skam i relation till sina psykologer.

Det relationella perspektivet på psykoterapi fokuserar på det terapeutiska samspelet i detalj, så som orden, tonläge och kroppsställning [24]. Hbtq-kompetens i detta sammanhang innebär att terapeuten arbetat med sina egna föreställningar och fördomar genom litteratur, samtal och till exempel genom videoinspelningar av terapisessioner. På så vis kan terapeuten

lära sig hantera så kallade mikroaggressioner och bli mer trygg med det terapeutiska arbetet.

Validering

Det är viktigt att terapeuten och klienten tillsammans utforskar klientens centrala ”relationella teman” (*core relational themes*) [25]. Detta kräver en speciell försiktighet i förhållande till en diskriminerad grupp. Det är viktigt att vara medveten om effekter av stigmatisering och stressreaktioner vid bedömning, diagnostisering och behandling av hbtq-personer. Ett exempel på detta är att ett relationellt tema hos en hbtq-person kan vara att känna sig kränkt. Då är det viktigt att ta hänsyn till det strukturella förtryck personen kan ha upplevt, i stället för att enbart se detta som ett individuellt problem. Det kan handla om att erkänna och validera att detta relationella schema som uppstått och som skapar lidande är fullständigt begripligt och logiskt utifrån det samhälle vi lever i.

Samtidigt är det viktigt att så småningom, då alliansen bär, arbeta med frågor kring hur klienten kan förhålla sig till de förtryckande strukturerna; att till exempel tala om begränsningarna i klientens makt att förändra samhället och hur hen kan hitta strategier för att trots allt kunna må så bra som möjligt. Denna intervention kan inte komma för tidigt eftersom det riskerar att upprepa en känsla av kränkning. Just på denna punkt har jag själv upplevt att många kolleger förminskar de diskriminerande strukturernas betydelse och därför inte lyckas validera en hbtq-persons upplevelse tillräckligt.

Även om de flesta hbtq-personer är tvungna att förhålla sig till förtryckande strukturer är det självklart inte ett laddat tema för alla. I dessa fall kan för mycket validering bli sårande eller bara konstigt.

Brott i den terapeutiska relationen

Safran och Muran [11] har utvecklat en terapimetod, *Brief Relational Therapy* (BRT), som till stor del fokuserar på de brott (*ruptures*) som kan ske mellan terapeut och klient, och hur fokus handlar om att identifiera och sedan försöka reparera dessa brott (*repairs*). Min egen upplevelse har varit att det förmodligen är ännu viktigare att vara uppmärksam på de brott som kan ske i terapirelationen med en hbtq-person just för att många klienter har upplevt så många mikroaggressioner i sina liv och kanske i sina tidigare terapirelationer. Konkret kan det handla om att säga: ”Jag har kunskap och erfarenhet av att arbeta med hbtq-personer men jag kan inte veta vad som kan bli jobbigt för just dig, så jag hoppas på att vi kan hjälpas åt

med att uttrycka om något blir fel mellan oss." Ett sådant uttalande kan underlätta att samtala om ett brott i samspelet, om ett sådant uppstår.

Malmqvist [26] har i sin forskning visat att lesbiska par tenderar att släta över *ruptures* som sker i relation till vårdpersonal genom att till exempel säga "men annars var det ett bra bemötande", efter att de upplevt en dylik mikroaggression. Denna kunskap kan vara väldigt relevant för en psykoterapeut; om terapeuten vet detta är det också enklare att stanna upp vid ett sådant uttalande och undersöka det närmare, till exempel genom att säga "jag hör att du tyckte det i stort kändes bra, men jag hör också att du kanske ändå kände något annat också".

Emotionell självreglering

I dag anser man inom terapiforskning att brister i emotionell reglering är en viktig faktor i alla psykiatriska tillstånd [27]. Följaktligen är ett gemensamt mål för alla former av terapi att förbättra den emotionella självregleringen [28]. Detta ligger också nära Schores beskrivning av psykoterapi: "Psychotherapy is not the 'talking cure' but the affect communicating and regulating cure." [29]

Det som inte blir speglat eller affektintonat tillsammans med en annan kan man säga "inte finns" [24]. Således kan man tänka sig att frågor kring kön och/eller sexualitet hos en hbtq-person många gånger inte blivit validerade varken av de signifikanta andra eller av samhället i stort under livsloppet.

Grogrunden för att arbeta med sina emotioner och sin självreglering är en trygg plats där en litar på att en är omtyckt. Terapeutens värme, acceptans, empati och positiva bekräftelse av klienten har visat sig ha stor betydelse för ett positivt utfall [30]. För att våga arbeta med aspekter av sig själv som inte följer normen, och alla de affekter detta väcker, kräver en plats där det finns värme och plats.

Enligt BRT är *corrective emotional experience* [11], eller en läkande emotionell erfarenhet, viktigt i terapi. Detta belyser återigen hur viktigt det är att en hbtq-person i den terapeutiska relationen kan få uppleva en läkande relation, ett exempel på att det är möjligt att älska sig själv och bli älskad av andra som hbtq-person trots att samhället ser ut som det gör.

Diskussion

Eftersom jag själv profilerat mig som normkritisk psykolog och terapeut har jag fått förmånen att höra många hbtq-personers upplevelser av vården. Dessa historier är tyvärr inte alltid så positiva. Naturligtvis är det sannolikt så att personer som känt ett missnöje också tenderar att söka sig till mig på grund av min tydliga profilering. Min intention är att öka en professionell diskussion som förhoppningsvis leder till ett bättre bemötande och bättre hjälp för hbtq-personer inom vården. Genom ökad kunskap och identifiering av till exempel mikroaggressioner i den relationella arbetet kan behandlare utvecklas i en positiv riktning.

Tendensen i samhället med mer öppenhet mot hbtq-personer gläder mig och följaktligen också att det idag bedrivs mer forskning på hbtq-personers upplevelser av psykoterapi. Men jag tänker också att både erfarenheter från hbtq-personer och hbtq-terapeuter behöver nå en bredare grupp behandlare. Detta är också en utmaning för framtida forskning och utbildningar. För mig är det viktigt att påpeka att hbtq-kompetens inte begränsar sig till behandling av hbtq-personer utan gäller för alla människor oberoende av hur de identifierar sig. Det handlar om en beredskap till större öppenhet och erkännande av olika typer av olikhet mellan människor. ●

MAYA KEROSUO,

hbtq-inriktad psykolog och psykoterapeut,
M. Sc i gestaltpsykoterapi samt under utbildning till
relationell psykoterapeut vid Linköpings universitet.

Fullständig referenslista se www.psykologtidningen.se

REFERENSER

- Gilman S E, Cochran S D, Mays V M, et al. (2001). Risk of psychiatric disorders among individuals reporting same-sex sexual partners in the National Comorbidity Survey. *American Journal of Public Health*, 91: 933–939.
- Martell C R, Safren S A & Prince S E (2004). *Cognitive-Behavioral Therapies with Lesbian, Gay and Bisexual Clients*. New York: The Guilford Press.
- Nilsson S & Jensen R (2010). "Som att det är en kunskapslucka" – En intervjustudie om hbt-personers upplevelser av terapi i hbt-avseende. Psykologexamensuppsats, Lunds universitet.
- Safran J D & Muran J C (2000). *Negotiating the Therapeutic Alliance: A Relational Treatment Guide*. New York: The Guilford Press.
- Bowers R, Plummer D & Minichiello V (2005). Homophobia in counseling practice, *International Journal for the Advancement of Counseling*, 27: 471-489.
- Safren S A (2005). *Affirmative, Evidence-Based, and Ethically Sound Psychotherapy With Lesbian, Gay, and Bisexual Clients*. *Clinical Psychology: Science And Practice*, 12(1): 29-32.
- Shelton K & Delgado-Romero A (2013). Sexual Orientation Microaggressions: The Experience of Lesbian, Gay, Bisexual, and Queer Clients in Psychotherapy. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 1: 59-70.
- Eubanks-Carter C, Burckell L A & Goldfried M R (2005). Enhancing Therapeutic Effectiveness With Lesbian, Gay, and Bisexual Clients. *Clinical Psychology: Science and Practice*. 12(1): 1-19.
- Malley M & Tasker F (2007). "The Difference that Makes a Difference": What Matters to Lesbians and Gay Men in Psychotherapy. *Journal of Gay & Lesbian Psychotherapy*, 11(1-2): 93-109.
- American Psychological Association (2000). Guidelines for psychotherapy with lesbian, gay & bisexual clients. <http://www.apa.org/pi/lgbt/resources/guidelines.pdf>

Psykolog Ulf Hjelm:

"Inte förbundets uppgift att driva specialistutbildning"

Psykologförbundet med sin besynnerliga specialistordning ska inte ackreditera och driva universitetsutbildningar. Sveriges Psykologförbund införde sin specialistordning 1992 trots oenighet och starka motsättningar i förbundet. Förbundsledningen drev frågan och debatten blev både polariserad och förenklad. Det krävdes en extra kongress för att fatta ett beslut med knapp majoritet.

Under drygt 20 års tid har specialistordningen därefter reviderats i omgångar. Under våren 2015 är det åter dags för en ny justering, vilken inte förändrar specialist-

ordningens grundförutsättningar.

Specialistordningen förblir fortfarande besynnerlig i sin struktur.

Vi kritiker ville 1992 ha en väldifferentierad specialistordning eller ingen alls. I båda fallen ville vi bygga vidare på specialiteter, inriktningar, kompetenser och strukturer som redan existerade inom den tillämpade svenska psykologin.

Jag föreslog i debatten för drygt 20 år sedan att vi skulle lära av läkarnas specialistutbildning. Vi behövde liksom läkarna många

specialiteter. De kunde vara indelade i behandlingsformer, funktioner, områden, mot särskilda sjukdomstillstånd eller åldersgrupper. Specialiteterna skulle vara många, praktiska, användbara och specialistkompetenta.

Jag menade också att en differentierad specialisering snabbt hade vuxit fram inom den svenska psykologin med psykoterapiens många inriktningar och med psykologins verksamhet inom ett stort antal andra områden.

Psykologförbundets förbundsledning hade en helt annan uppfattning. Man

införde en tillkrånglad och oreflekterad specialistordning. Den struktur som man införde existerade inte inom den tillämpade svenska (eller internationella) psykologin.

I dag finns tre specialiteter i Psykologförbundets specialistordning: Klinisk psykologi, Pedagogisk psykologi samt Arbets- och Organisationspsykologi.

I realiteten var och är specialiteterna avsevärt fler och såg annorlunda ut.

Vi kritiker ansåg 1992 att specialiseringen skulle kunna inledas direkt, man skulle inte behöva vänta fem år som

FS svarar om specialistutbildningen:

"Vi är inte framme – men en bra bit på väg!"

När Psykologförbundets kongress 1992 beslutade att införa en specialistordning innebar det att beträda obruten mark. Drivkraften var en övertygelse om att psykologers kompetens och fortbildning bättre kunde tas tillvara genom en specialistordning.

Det fanns inga samhälleliga eller organisatoriska strukturer – politiker, myndigheter, lärosäten eller arbetsgivare – som stod redo att acceptera och införliva en specialistanivå inom psykologers kompetensområden. Även där hade förbundet att

påbörja ett strategiskt arbete parallellt med arbetet med utbildningens utformning.

Den som vet något om att arbeta med politiskt och fackligt påverkansarbete, vet att det inte finns några snabba lösningar. Det är i stället ett trögt, oglamoröst och ibland ganska tröttande arbete.

Det finns självklart sådant som inte visat sig vara tillräckligt bra och som hade kunnat utformas på ett annat sätt från början. Annat har fått lösas allteftersom förutsättningarna har ändrats.

Låt mig korrigera några uppgifter i debattartikeln. Det som benämns som de tre specialiteter som är de enda som finns, är i själva verket de tre huvudområden som utgör en ram inom vilka specialistinriktningar ryms.

Inom vart och ett av de områdena finns ett antal inriktningar och det är de inriktningarna som utgör den enskilda specialistens specialitet. Inom till exempel området Klinisk psykologi finns ett större antal inriktningar, där i dag neuropsykologi och psykologisk behandling/

psykoterapi är de största.

När Stockholms universitet nu har utformat en utbildning inom inriktningen psykologisk behandling/psykoterapi, är det inte inriktningen som är det nya. Däremot är det glädjande att SU som första universitet nu har tagit steget att utforma och söka ackreditering för en sammanhållen utbildning. Vi har anledning att tro att fler följer efter.

Vid SU har för övrigt tidigare även getts en specialistutbildning i organisationspsykologi.

i förslaget. Och alla legitimerade psykologer skulle kunna bli specialister, inte bara 25 procent.

Jag menade och menar att en specialistutbildning måste omfatta alla psykologer för att bli seriös och attraktiv för oss psykologer, klienter, samhället och arbetsgivarna. Den måste utgå från specialiteternas, samhällets, klienternas och psykologernas individuella fortbildningsbehov.

Psykologutbildningen är en avancerad yrkesutbildning. Psykologprogrammen har bredd men lär också ut den senaste yrkeskunskapen samt ger spetskunskap inom

flera områden, ämnen och/eller behandlingsmetoder. Som blivande psykolog gör man betydelsefulla val under studietiden.

Jag menade och menar att yrkesspecialiseringen ska bygga vidare på psykologutbildningarna, PTP-processerna och legitimationen. De som examinerar psykologer ska i första hand också ansvara för utbildningen till psykologspecialist.

Det borde i dagsläget vara möjligt att påvisa för Socialstyrelsen hur man utformar en förordning för specialiseringstjänstgöring för

psykologer (ST-psykologer).

Vi kritiker menade 1992 att Psykologförbundets förbundsledning inte skulle styra specialiseringens villkor, upplägg och innehåll.

"Jag föreslog för 20 år sedan att vi skulle lära av läkarnas specialistutbildning"

Psykologförbundet är en viktig aktör för oss psykologer. Men förbundet ska ägna sig åt de fackliga frågorna och inte starta och ackreditera universitetsutbildningar.

Hösten 2015 planerar psykologiska institutionen vid

Stockholms universitet och Sveriges Psykologförbund att starta en specialistutbildning i klinisk psykologi, psykoterapi och psykologisk behandling.

Det mest positiva jag kan utläsa ur initiativet är att Psykologförbundet och vårt specialistkansli förhoppningsvis snart är där många var redan för 25 år sedan!

ULF HJELM
Psykolog

Den tidiga, försiktiga målsättningen att 25 procent skulle bli specialister är sedan länge övergiven. Intresset för att söka specialistutbildningen ökar för varje år. Under höstens och vinterns arbete i FS med att sätta på pränt ett antal utgångspunkter för det fortsatta arbetet, formuleras vår strävan att specialistutbildningen ska vara den naturliga vägen för psykologers kompetensutveckling.

Det hade naturligtvis varit möjligt att välja den väg som Ulf Hjelm förordar, att för-

bundets ledning skulle överlåta specialistutbildningens utveckling till externa aktörer för att själva "ägna sig åt de fackliga frågorna". En sak är dock säker, i så fall hade vi inte varit där vi är i dag!

Vår uppfattning är i stället att Psykologförbundet både som professionsförbund och fackförbund har en viktig uppgift att fylla och där intensifieras nu arbetet med att samordna dessa delar.

Hösten 2013 gav regeringen ett uppdrag till Socialstyrelsen att utreda

frågan om psykologers fortbildning ställt i relation till kompetensförsörjning för psykiatrin. Det kom inte från ingenstans utan är ett resultat av flera faktorer, där förbundets arbete med frågan är en viktig, kanske avgörande, framgångsfaktor. Det finns fler exempel.

Kontakterna med regeringens företrädare, med Socialstyrelsen, SKL, Svenska Psykiatriska Föreningen och andra aktörer är goda och konstruktiva. Mycket återstår att göra och säkert kommer förändringar att ske

även framöver. Samhället förändras och därmed våra förutsättningar, psykologutbildningen förändras vilket påverkar nivån på specialistutbildningen etc.

Så, visst har det funnits, och finns, brister i specialistutbildningen. Och än är vi inte framme men en bra bit på väg.

Nu bygger vi vidare!

KERSTIN TWEDMARK
1:e vice ordförande i
Psykologförbundet

KRÖNIKA

av Johanna Eklund

”Psykolog – världens bästa yrke?”

En gång i månaden gick jag på föreläsningar anordnade av PTP-programmet: hallon-moussetårta, brownies med grädde, äppelpaj. En leende psykolog i kavaj sa att vi hade valt världens bästa yrke. Roligast också faktiskt, världens roligaste yrke.

Jag åkte tillbaka till den öppenspsykiatriska mottagningen på landsbygden där jag gjorde min PTP. På onsdagarna hade jag spänningshuvudvärk för då var det team och APT; det slutade allt-

i och med pendlingstiden på drygt tre timmar om dagen.

Jag försökte tänka vetenskapligt runt min egen upplevelse, till exempel att mitt sample med en mottagning under en tidsperiod var för litet för att jag skulle kunna göra en rättvis bedömning. Jag intalade mig själv att jag måste våga tro att andra arbetsplatser, andra tidsperioder kunde fungera bättre.

Kanske skulle det räcka med att ha ett privatliv? Kanske var det min trötthet som färgade min syn på tjänsten? Jag mindes också något om Klein under utbildningen, något om den depressiva positionen. Tyckte mest hon verkade galen, men just det där fastnade. Kanske var det sunt av mig att bli besviken?

Jag tänkte på när jag övningskörde som tonåring och använde mina föräldrars bil, som var en kombi utan servo; sedan dess har alla bilar känts som en dröm att köra. Kanske var mitt PTP-år motsvarigheten?

Det hade varit hjälpsamt för mig om PTP-tjänsten varit utformad mer som läkarnas AT-tjänstgöring där det ingår ett flertal kortare placeringar. Samplet blir större, det går att jämföra och se vilken variabel det egentligen handlar om. En längre isolerad upplevelse utan andra referenspunkter är farlig, åtminstone när det är första gången utanför psykologutbildningens bubbla.

Jag var bara en i mängden av PTP-psykologer som gör sina placeringar ute i den resursfattiga obygden. Risker är att strukturfel i organisationen feltolkas som individuella brister,

något jag tror vi psykologer överlag är mästare på.

Jag önskar också att PTP-programmet vågar visa upp sprickorna och tillåter oss att ibland misstro att vi valt världens bästa yrke. Jag hörde om en psykolog som slutade sitt jobb och startade fönsterputsarfirma i stället; hens berättelse hade jag velat höra på en PTP-dag. Det är gott med hallon-moussetårta, men jag hade varit mer behjälpt av att känna mig validerad i mina tvivel. ●

JOHANNA EKLUND
Psykolog

ANNONS

”Jag önskar att PTP-programmet vågar visa sprickorna och tillåta oss att ibland misstro att vi valt världens bästa yrke”

för ofta med att någon kvävskrek att vi borde stänga skiten eftersom det ändå inte fanns resurser.

Nästa månad rödbetsbiff med rotfrukter på en spegel av pestokräm och youtube-klipp med terapisketcher. Psykologerna berättade om sitt jättevredliga arbetslag och att nästan ingen patient behövde vänta på hjälp hos dem. På min mottagning var både terapi- och utredningskön uppe i närmare två år medan jag var där.

I början trodde jag det var mig det var fel på, jag skämdes. Glappet var så stort mellan den bild landstingets representanter visade upp och min egen känsla. De andra PTP:arna verkade tycka att de hittat rätt, och det gjorde att mina egna tvivel om att jag eventuellt valt fel yrke kändes tabu. Det var svårt för mig att separera vad som handlade om organisationen, vad som var just den arbetsplatsen och vad som handlade om att jag satt mitt privatliv i vacuum

Konferens i Stockholm 19-20 nov 2015

”Transpersoner - psykologiska utmaningar och psykoterapi”

För dig som i din yrkesroll möter transpersoner för samtalsstöd och psykoterapi, eller forskar kring transpersoners psykiska hälsa.

Konferensen omfattar föreläsningar och samtal på temat psykologiska utmaningar, ur både behandlar- och patientperspektiv.

Program och information om anmälan kommer i maj. Konferensen äger rum centralt i Stockholm.

Arrangör: HBT-hälsan Södersjukhuset, i samarbete med Folkhälsomyndigheten.
www.sodersjukhuset.se/transkonf

SÖS
SÖDERSJUKHUSET

Folkhälsomyndigheten

Om fibromyalgi och traumans betydelse

Kerstin Wentz, fil dr och psykolog på avdelningen för Arbets- och miljömedicin vid Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg, har skrivit boken *Symptom fluctuation in fibromyalgia. Environmental, psychological and psychobiological influences* som bygger på hennes avhandling från 2005. Boken har kompletterats med en genomgång av forskning om psykologiska, psykobiologiska och miljömässiga faktorer som påverkar smärtnivån hos individer med fibromyalgi.

Effekten av behandlingsförsök diskuteras också. Mekanismerna i fibromyalgi-smärtan belyses via en kvalitativ studie av uppehåll i smärtan. Att skapa en bättre förståelse av stadier och variationer i symtomen skulle kunna ge en solid grund för förståelse kring fibromyalgi, menar Wentz som utgår från traumapsykologi och psykobiologiska aspekter av somatisk sjukdom.

Bokens första sektion ger kliniska vinklar och beskriver den premorbida fasen av sjukdomen. Den andra sektionen av boken undersöker livet med fibromyalgi; fluktuerande av smärtsymtom, perioder utan smärta och miljöfaktorer som kan påverka dessa aspekter av sjukdomen.

I sista delen benämns psykologiska aspekter och miljöfaktorer som kan påverka den sällsynta tillfrisknande processen. Wentz postulerar att en av anledningarna till att så få med fibromyalgi tillfrisknar är en brist på empiriska teorier som förklarar de psykologiska processer som kan bidra till sjukdomsutveckling.

I sin avhandling är Wentz syfte att från ett psykologiskt perspektiv undersöka vilka psykosociala processer som är kopplade till utveckling av fibro-

SYMPTOM FLUCTUATION IN FIBROMYALGIA

Environmental, psychological and psychobiological influences

Av: Kerstin Wentz
Walter de Gruyter Co, 2013

myalgi. Hon identifierade via kvalitativ och kvantitativ metod specifika psykologiska mönster som bildade konceptet "unprotected self", vilket innefattar en specifik psykologisk sårbarhet. Via analysen fann Wentz typiska kompensatoriska strategier hos dem som utvecklat ett "unprotected self".

Exempel på mönstret "unprotected self" är att tidigt i livet fått utstå hög psykologisk och fysisk belastning sammankopplat med en avsaknad av tillräckligt skydd i relation till den utstådda belastningen. Dessa omständigheter samlades under paraplybegreppet "overstrained as a child".

Konkreta exempel innefattar att som barn ha fått ta ett för stort ansvar, försummelse, övergrepp och brist på emotionellt stöd i samband med trauma.

Med "unprotected self" följer känslor av hjälplöshet, sårbarhet och ensamhet. Innan sjukdomsdebut använde kvinnorna kompensatoriska strategier för att undvika obehagliga känslor. Enligt resultaten innefattar dessa strategier undvikande försvar såsom bortträngning och dissociation, intensiv aktivitet och hjälpsamhet av hypoman karaktär

och en oförmåga att be om hjälp.

De kompensatoriska strategierna är en del i sjukdomsutvecklingen. Överanvändning av kompensatoriska strategier leder till mental och fysisk överbelastning och somatiska förändringar. Ett reciprokt förhållande gör att "unprotected self" via kompensatoriska strategier leder till en än högre belastning vad gäller mental och fysisk börda. Överbelastningen resulterar i sänkta kognitiva funktioner och ett kroniskt stresstillstånd.

Wentz pekar på forskning som visat att traumatisk och kronisk stress kan leda till ogynnsamma effekter på både biologiska och psykologiska regleringsystem. Över tid skapas en ohanterlig psykisk och fysisk belastning och insjuknande.

Wentz forskning tyder på att kvinnor med fibromyalgi har svårt att definiera sig själva och sina behov och på en omnipotent självvärdering, oförmåga att

"Perioder som kännetecknades av att smärtan försvann sammanföll med sänkt stressnivå, glädje och fysisk aktivitet"

förstå kroppens signaler, svårigheter att gränssätta gentemot andra, självneglekt och bristande återhämtning. Konstant aktivitet används i syfte att undvika smärtsamma känslor.

Den generaliserade smärtproblematiken bryter ofta ut i samband med försämrade kognitiva förmågor. Parallellt förvärras kvinnornas psykosociala situation vilket skapar en höjning i mental och fysisk belastning. Fibromyalgitillståndet innebär således ett stadium där den somatiska hälsan är nedbruten och en sänkt förmåga till

► psykologisk självreglering. Kvinnornas försök att hantera fysisk och mental överbelastning genom otillräckliga kopingstrategier leder till ett tillstånd av kronisk stress som fortsätter efter sjukdomsdebuten och försvårar tillfrisknandeprocessen.

Wentz refererar forskning kring att en av tre drabbade individer upplever avbrott i sin smärta. Kunskap om vad som föranleder dessa avbrott i smärtproblematiken kan hjälpa oss att förstå smärtmekanismerna och skapa behandlingar. Wentz fann att perioder som kännetecknades av att smärtan försvann sammanföll med sänkt stressnivå, glädje och fysisk aktivitet på en väl doserad nivå.

Smärtluckorna upphörde när förhållandena blev omvända (kvinnorna ökade sin aktivitet eller att incidenter inträffade som ledde till ökad stress). De individer som hade längst perioder utan smärta var de som accepterat sin sjukdomsproblematik och doserade sina aktiviteter.

Baserat på resultaten bör multimodala behandlingsprogram innehålla kartläggning av hur miljön kan förändras för att underlätta för den drabbade individen och inkludera psykologisk behandling som fokuserar kring undvikandeförsvar (bortträngning och dissociation) och ge acceptans kring de begränsningar sjukdomen innebär.

En av anledningarna till bristfällig behandling kan vara att sjukvården bortser från psykosociala förhållanden i utvecklingen av fibromyalgi och ser sjukdomen som kronisk. Wentz perspektiv – att individuellt anpassade insatser för sänkning av stressnivåer – kan presentera hopp inför framtida behandling, sänka symtomnivåer och underlätta tillfrisknandeprocesser.

Sammanfattningsvis försöker boken visa hur traumatisering har betydelse för kroppslig hälsa. Sådan litteratur är inte så vanlig i vår tid samtidigt som perspektivet givetvis inte är heltäckande. Boken vänder sig till professionella inom sjukvården, men också till patienter och deras anhöriga. ●

PERNILLA SASS ÅSTRÖM
Psykolog

Om patientens blick och dess påverkan

En läkare som ska lämna ett livsavgörande besked till en patient har erfarenhet av att bli intensivt betraktad. Vad säger en sådan blick? Hur allvarligt är det? Kan jag lita på dig? Bryr du dig om mig? Står du pall oavsett vad jag säger?

Oro, förtvivlan, uppgivenhet, men också förtroendefullhet och tacksamhet förmedlas på så sätt även av en tystlåten patient. Titeln på Åke Lassons bok är *Blicken* och har som bärande tema en rad starka upplevelser där en patients blick satt djupa spår hos bokens huvudperson, en ung kirurg, Rickard Falck.

Redan under sin utbildning upplevde han den plågade och vädjande blicken från en fyra månader gammal pojke med cystisk fibros som måste behandlas genom att man bultade på hans bröstorg för att slemmet i luftvägarna skulle lossna. Därefter möter han blickar från patienter som det är hans uppgift att ge besked om att deras sjukdom är allvarlig, kanske obotlig.

Blicken från någon av dessa kan dyka upp när som helst; när han sitter på bussen, i ett skrämmande rådjuret öga eller i drömmar. Man får följa huvudpersonens erfarenheter av att vara kirurg på ett universitetssjukhus med en rad detaljerade beskrivningar av operationer, ibland akuta, många komplicerade, några med lycklig utgång men också fall där patienten dör. Han får ofta uppgiften att meddela anhöriga om en närståendes död.

BLICKEN
Av Åke Lasson
Columbi Publishing,
2014

Nattjourer, ronder, samarbete med kollegor och konfrontationer med en nedlåtande äldre kirurg, men också möten i en Balintgrupp och diskussioner om nyttan av debriefing skildras med ett rappt och rakt språk.

Inflätad i skildringen av yrkesarbetet är scener ur hans äktenskap där hustruns gravitet följs med oro eftersom paret tidigare mist ett barn; här möter vi honom som anhörig och hustrun som patient.

Ett annat ledmotiv är hans relation till sin alkoholiserade far, hur den påverkar hans relationer till auktoriteter och, anar man, även till hans patienter, som får den omtanke han själv aldrig fick.

Bokens behållning för en psykolog är i första hand de livsnära beskrivningarna av möten med patienter i svåra situationer. De skildras med stort inkännande och lyhördhet för alla inblandade där vad man säger är lika viktigt som att ibland vara tyst, att läsa blickar lika viktigt som att lyssna till den som har svårt att finna ord.

Boken är skriven från ett berättande jags utgångspunkt, men författaren lämnar ibland omotiverat inifrånperspektivet för att kommentera det som händer, stilbrott som är till förfång för bokens skönlitterära förtjänster men samtidigt tillför intressanta synpunkter för den läsare som i sitt yrkesliv möter liknande situationer. ●

OLOF RYDÉN
Prof em i psykologi

Inästa nr av Psykolog tidningen

- **Psykologiskt säkerhetsarbete** inom högriskområden. Läs intervju med Kristina Pollack, auktoriserad flygpsykolog
- **Psykologiska urvalsmetoder styr när polisen får ny chefsstruktur**
- **Forskning:**
"Medvetandeträning minskar suicidförsök bland ungdomar"
- **Essä av Gerhard Andersson:**
"Mindfulness – ett verktyg för psykologen?"
- **Bokrecensioner & Boktips**

Nr 4/5 utkommer 29 maj

Här hittar du alla som arbetar inom Sveriges Psykologförbund

Serviceområden:

■ **Förhandlingar/arbetsrätt**
08-567 06 400

■ **Professionsjuridik**
08-567 06 400

■ **Profession**
08-567 06 400

■ **Information**
08-567 06 400

■ **Organisation, administration**
Ansökan om medlemskap, 08-567 06 430
Medlemsregister, 08-567 06 430
Medlemsförsäkringar, 08-567 06 407
Organisation, stadgefrågor m m,
08-567 06 407

■ **Psykologföretagarna**
08-567 06 460

Kansli

■ **Postadress:** Box 3287, 103 65
Stockholm

■ **Besöksadress:** Vasagatan 48

■ **Telefon:** 08-567 06 400
Växeln öppen: 8.30–12 och 13–17
(fred – 16.30)

■ **E-post:**
post@psykologforbundet.se

■ **E-post till personal:**
fornamn.efternamn@psykologforbundet.se

■ **Fax:** 08-567 06 499

■ **Psykologförbundets hemsida:**
www.psykologforbundet.se

■ **Plusgiro:** 373267-4
Bankgiro: 767-2066

■ **Direktnummer till personalen:**
Susanne Bertman, 08-567 06 413,
mobil 0709-67 64 13,
press- och informationsansvarig.

Martin Björklind, 08-567 06 411,
professionsansvarig.

Carl Johan Brunnerbäck, 08-567 06 454,
assistent.

Ulrika Edwinson, 08-567 06 402,
förbundsdirektör.

Berit Emilsson, 08-567 06 404,
administration IHPU.

Elin Eos, 08-567 06 403,
ombudsman.

Carl-Axel Holmberg, 08-567 06 414,
förbundschef.

Peter Lundgren, 0706-94 27 28,
webbredaktör.

Mahlén Lenerius, 08-567 06 407,
förbundssekreterare.

Leif Pilevång, 08-567 06 410,
ombudsman.

Örjan Salling, 08-567 06 441,
mobil 0709-67 64 41,
förbundsdirektör.

Lisa Sandén, 08-567 06 408,
medlemsrådgivare.

Linda Solberg, tjänstledig.

Emily Storm, 08-567 06 406,
ansvarig för Psykologguiden.

Nikki Vagnér, 08-567 06 412,
chefsjurist.

Jenny Wahlbäck, 08-567 06 405,
ombudsman.

Specialistkansli

Maria Lindhe, 08-567 06 477,
central studierektor specialistutbildningen.

Thomas Lindgren, 08-567 06 471,
rektor specialistutbildningen.

Kristina Wallin, 08-567 06 475,
assistent.

Förbundsstyrelsen

■ **E-post till förbundsstyrelsen:**
fornamn.efternamn@psykolog.net

Anders Wahlberg, ordförande,
anders.wahlberg@psykologforbundet.se,
08-567 06 401, 0709-67 64 01.

Kerstin Twedmark, 1:e vice ordförande,
kerstin.twedmark@telia.com,
0708-55 48 87.

Ulrika Sharifi, 2:e vice ordförande,
ulrika.sharifi@liv.se, 0730-98 22 20.

Thomas Drost, thomas.drost@psykolog.net,
0737-02 47 70.

Björn Hedquist, bjorn@hedquist@
kbtinstitutet.se, 08-644 91 80.

Patrik Holmberg, holmberg.patrik@
gmail.com, 0737-39 26 23.

Martina Holmbom, martina.holmbom@
lvn.se, 0660-897 49.

Kristina Pollack, pollack.kristina@
gmail.com, 08-767 82 29.

Magnus Rydén, magnus.ryden@
arbetsformedlingen.se, 0703-95 55 69.

Anna Sandell, anna.sandell@
stenungsund.se, 0732-30 49 28.

Sara Renström, sara.renstrom@hotmail.com,
0737-20 46 46, studerandedamot.

Per Fallén, falleniusper@gmail.com,
0739-82 16 61, studerandedamot.

Förhandlingsansvariga

www.psykologforbundet.se/
facklig information

Etikrådet

Kristina Taylor, 0760-08 86 53, ordförande.

Ann-Christine Cederquist, 0706-24 63 53,
vice ordförande.

Birgitta Johansson Niemelä,
018-611 42 84.

Seppo-Matti Salonen,
031-747 89 63.

Anita Wäster, 010-487 07 21.

Bo Hejlskov Elvén, 0706-52 51 13.

Specialistrådet

Håkan Nyman, ordförande
Hakan.nyman@neuropsykolog.com

Studeranderådet

Annie Whittam, delat ordförandeskap.

Angelica Hörberg, delat ordförandeskap.

Vetenskapliga rådet

Lennart Melin, ordförande,
lennart.melin@psyk.uu.se

IHPU – psykologiutbildarna AB

Box 3287, 103 65 Stockholm
ihpu@psykologforbundet.se
VD: Örjan Salling, 0709-67 64 41.

Henrik Johansson, 08-567 06 409,
utbildningsledare.

Berit Emilsson, 08-567 06 404,
administration IHPU.

Psykologföretagarna

Box 3287, 103 65 Stockholm
psykologforetagarna@
psykologforbundet.se, 08-567 06 460
Hemsida: www.psykologforetagarna.se

STP – stiftelsen för tillämpad psykologi

Box 3287, 103 65 Stockholm
Eva Bergvall, 0707-61 20 26,
eva.bergvall@stadshuset.goteborg.se

